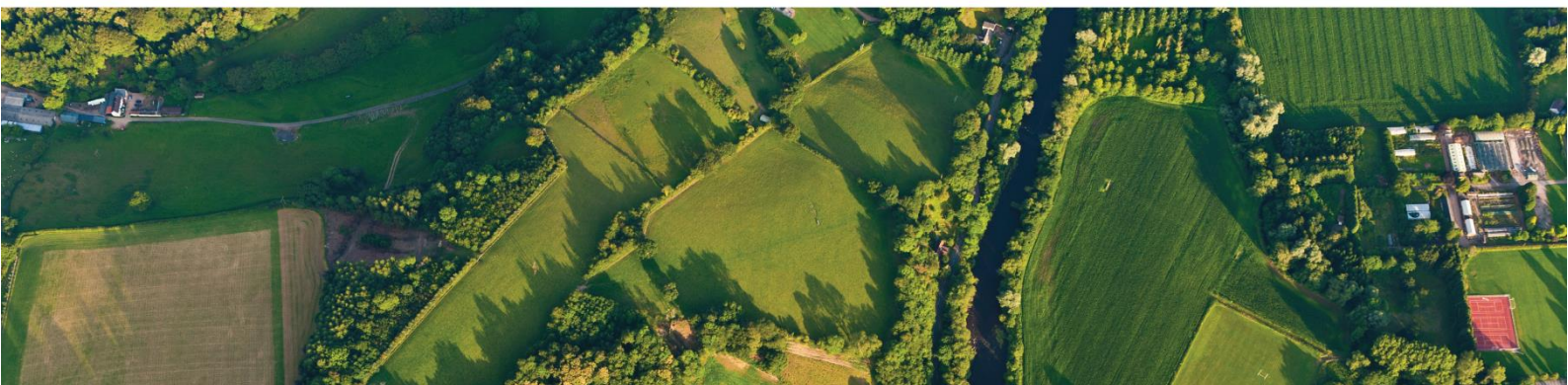

Transect-rapport 4641

Oudenbosch, Oudlandweg (ong.) Gemeente Halderberge (NB)

Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven,
karterende en waarderende fase

transect

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ► ADVIES

Colofon

Titel	Oudenbosch, Oudlandweg (ong.) . Gemeente Halderberge (Nb). Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, karterende en waarderende fase
Rapportnummer	Transect-rapport 4641
Auteurs	D. van der Linde & M. Petterson
Versie	Definitief, versie 1.2
Datum	01-09-2023
Projectnummer	22090083
Onderzoeksmelding	5337077100
Opdrachtgever	Dhr. S. (Stan) Spapens, Stantec b.v.
Uitvoerder	Transect b.v. Overijsselhaven 127 3433 PH Nieuwegein
Bevoegde overheid	Gemeente Halderberge
Adviseur bevoegde overheid	Regioarcheologen Programmabureau Regio West-Brabant
Toetsing bevoegde overheid	In aanvraag
Beheer en plaats documentatie	Transect b.v., Nieuwegein
Omslagafbeelding	Foto van het plangebied op 10 maart 2023

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. A.A. Kerkhoven Senior KNA Archeoloog	01-09-2023	

ISSN: 2211-7067

© Transect b.v., Nieuwegein

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van Stantec b.v. heeft Transect b.v. op 10 maart 2023 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in een plangebied van circa 5000 m² aan de Oudlandweg te Oudenbosch (gemeente Halderberge). De aanleiding voor het archeologisch onderzoek vormt de herbestemming van het plangebied. In het plangebied zullen woningen worden gebouwd. Tijdens het vooronderzoek is een hoge verwachting opgesteld voor archeologische resten uit de periode Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen. Deze resten kunnen worden aangetroffen in de top van het dekzand, die op een diepte van circa 40-75 cm -Mv (1,23-1,66 m +NAP) wordt verwacht. Op basis van het vooronderzoek heeft de bevoegde overheid besloten dat een inventariserend veldonderzoek, karterende en waarderende fase, door middel van proefsleuven moet worden uitgevoerd.

Tijdens het onderzoek zijn vijf proefsleuven met een totale oppervlakte van circa 500 m² aangelegd. In deze proefsleuven is een systeem van parallel lopende en haaks op elkaar staande greppels herkend, die dezelfde oriëntatie als de naburige Oudlandweg volgen. In de bouwvoor, ploeglaag en een aantal greppels zijn keramiekscherven verzameld, die globaal in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd gedateerd kunnen worden. Op basis van deze greppels en de datering van het vondstmateriaal kan geconcludeerd worden dat het hier om een greppelsysteem gaat, waarvan delen tot de periode van ontginning en inpoldering van dit gebied in de tweede helft van de 15^e eeuw behoren.

De bodemopbouw bestaat uit een pakket bouwvoor van circa 40 tot 60 cm dik (S.1000) dat in veel gevallen op het dekzand rust (S.3000, C-horizont), slechts gescheiden door een verploegde laag (S.1100). In een enkel geval zijn nog een in- en uitspoelingslaag (B- en E-horizonten) herkend. Deze bodemopbouw komt overeen met het karakter van de op de bodemkaart aangegeven hoge zwarte enkeerdgronden. Bovendien strookt de ophoging van de grond met plagen met de locatie van het plangebied in de polder van Oude en Nieuwe Landen dat sinds de tweede helft van de 15^e eeuw is ontstaan. Eventuele indicaties voor een binnenzee, zoals zeekleilagen, zijn in de afgestoken profielen niet herkend.

De aangetroffen grondsporen bestaan uit zestien greppels, vijf paalkuilen, vijf kuilen, twee karresporen en twee recent aangelegde sleuven. De greppels verschillen in breedte en diepte, maar vormen wel een geïntegreerd en door de tijd heen aangepast afwaterings- en perceleringssysteem. De zuidwest-noordoost oriëntatie van de meeste greppels is dezelfde als van de Oudlandweg, die het plangebied aan de westelijke zijde begrenst. Paalkuilen en kuilen, waaronder een potentiële waterkuil, kunnen duiden op erven in het plangebied. Een deel van het vondstmateriaal afkomstig uit greppels is in de Late Middeleeuwen of vroege Nieuwe tijd te dateren. Deze datering is gebaseerd op de niet of nauwelijks geglazuurde roodbakkende aardewerkscherven, de vondst van een geknepen standlobbe en de aanwezigheid van Siegburg- en Frechen-steengoedfragmenten. Uit de bouwvoor stamt daarnaast een geduimd handvat van een vuurklok, die in de 14^e of 15^e eeuw lijkt te dateren. Het vondstmateriaal wijst daarmee op een laatmiddeleeuwse en nieuwetijdse vindplaats met aanwijzingen voor de ontginnings- en afwateringswerkzaamheden in de nasleep van de Sint-Elisabethsvloed van 1421 en het ontstaan van het waterschap De Oude en Nieuwe Landen in 1460.

Op basis van het vooronderzoek bestond er een hoge verwachting op archeologische resten uit de periode Neolithicum - Late Middeleeuwen. Het proefsleuvenonderzoek heeft archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd opgeleverd, waarmee de hoge verwachting voor wat betreft de Late Middeleeuwen is bevestigd. Gegeven het verband met de Sint-Elisabethsvloed, het ontstaan van Oudenbosch, het omringende polderlandschap en de plaatselijke waterschap, en het voortdurende 'gevecht tegen het water' hebben de proefsleuven een vindplaats doorkruist dat historisch en publiek relevante informatie herbergt.

Selectieadvies voor het plangebied

Het proefsleuvenonderzoek moest de vraag beantwoorden of in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is. Op basis van de waardestelling is geconcludeerd dat in het plangebied sprake is van een behoudenswaardige vindplaats. Deze vindplaats zal gegeven de geplande bodemingrepen verstoord of vernietigd worden. Aangezien de bouw van de nieuwe woningen op een andere locatie onwaarschijnlijk lijkt, is behoud *in situ* van de vindplaats niet mogelijk. Wij adviseren daarom dat delen van het plangebied door middel van een uitbreiding van proefsleuven en dwarssleuven verder wordt onderzocht om op die manier archeologische resten *ex situ* veilig te stellen. Deze uitbreiding dient om het plangebied aanvullend te toetsen op de aanwezigheid van erven en het verband tussen greppels in kaart te brengen. Potentieel interessante locaties vormen de te verwachten kruising van brede greppels S.3-4 en S.22 (tussen werkputten 1 en 2) en het gebied ten noordwesten van werkput 3 (ter hoogte van (water)kuil S.14). In aanvulling hierop is het aan te raden om dwarssleuven aan te leggen in het westen van het plangebied (tussen de werkputten 3, 4 en 5). Het bevoegd gezag neemt op basis van het advies een selectiebesluit.

Inhoud

1.	Aanleiding.....	7
2.	Vooronderzoek.....	9
3.	Doel en onderzoeksvragen.....	11
4.	Methodiek.....	12
5.	Resultaten	16
6.	Conclusie, waardestelling en selectieadvies	25
Geraadpleegde bronnen		29
Bijlage 1.	Archeologische periode-indeling voor Nederland	31
Bijlage 2.	Allesporenkaart	32
Bijlage 3.	Vlaktekeningen.....	33
Bijlage 4.	Sporen- en lagenlijst.....	38
Bijlage 5.	Vondstenlijst.....	42
Bijlage 6.	Splitsvondstenlijst	43
Bijlage 7.	Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	44

1. Aanleiding

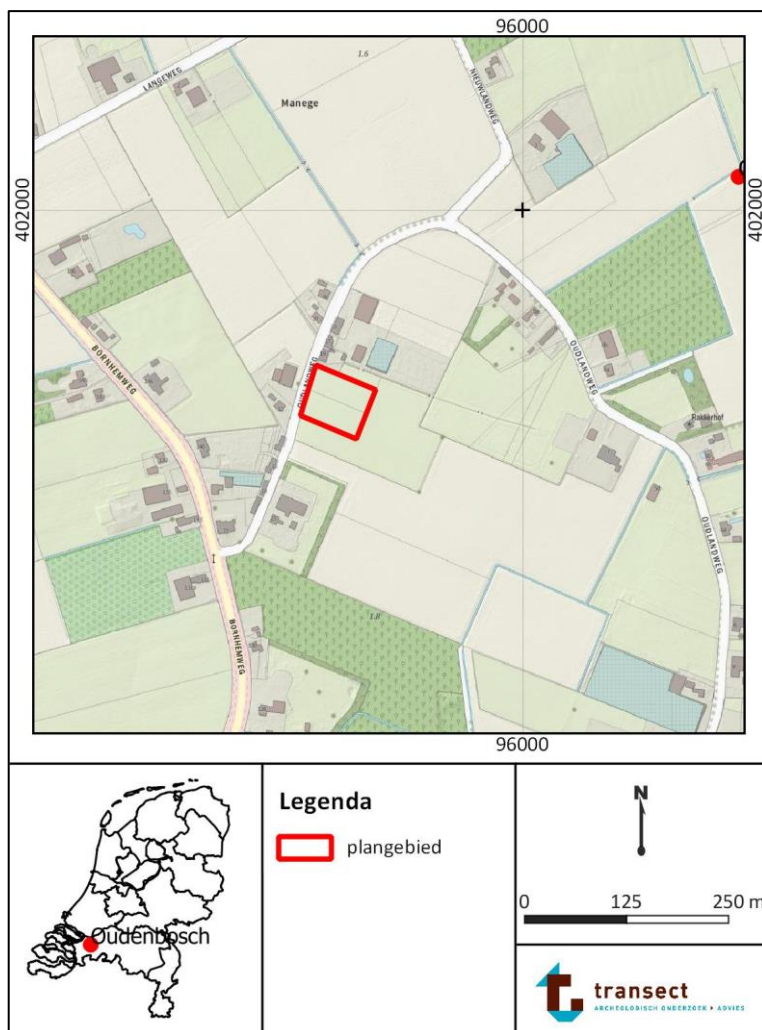
Projectnaam	IVO-P Oudenbosch, Oudlandweg (ong.)
Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Halderberge
Plaats	Oudenbosch
Toponiem	Oudlandweg (ong.)
Kaartblad	43H
Perceelnummers	ODB02 – E – nummer 702-703
Centrumcoördinaten	95.773 / 401.765
CMA/AMK-status	Nee
Archis-monumentnummer	n.v.t
Oppervlakte plangebied	Ca. 5000 m ²
Oppervlakte onderzoeksgebied	Ca. 5000 m ²
Huidig grondgebruik	Weiland / bouwland

De aanleiding voor het onderzoek vormt de herbestemming van het plangebied aan de Oudlandweg te Oudenbosch tot woongebied (gemeente Halderberge; figuur 1). De toekomstige kopers zullen in het plangebied woningen realiseren. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 5000 m². Hoe groot de nieuwe woningen zullen zijn en hoe diep de funderingen reiken is nog niet bekend (bron: opdrachtgever).

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Halderberge heeft het plangebied een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden (Molenaar *et al.* 2005). In het bestemmingsplan heeft het plangebied een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2 (*Eerste herziening bestemmingsplan Buitengebied Halderberg* 2017). Dit houdt in dat archeologisch onderzoek verplicht is bij bodemingrepen dieper dan 40 cm -Mv en over een grotere oppervlakte dan 500 m².

In december 2021 is een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in het plangebied (Bakker & Van Cruchten 2022; Transect-rapport 3792). Hieruit blijkt dat het plangebied een hoge verwachting heeft op archeologische resten uit de periode Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen. Onder een dik humeus dek is een deels intacte top van het dekzand aangetroffen (C-horizont).

Op basis hiervan heeft de bevoegde overheid besloten dat een vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (Selectiebesluit document: Kimenai, 23-02-2022). Dit proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd conform het daartoe opgestelde Programma van Eisen (PvE, Korver 2023), de eisen van de bevoegde overheid en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1 (KNA 4.1). In dit rapport zijn de resultaten van het onderzoek beschreven en wordt een advies geformuleerd over de al dan niet te nemen vervolgstappen.

Figuur 1. Ligging van het plangebied op een topografische kaart. Bron: pdok.nl.

2. Vooronderzoek

Eerder uitgevoerd onderzoek	
Bureauonderzoek	
Uitvoerder	Transect b.v.
Uitvoeringsperiode	2021
Rapportage	Bakker, T. & T.S. van Cruchten, 2022. <i>Oudenbosch, Oudlandweg (ong.). Gemeente Halderberge (NB). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase, Nieuwegein</i> (Transect-rapport 3792).
Onderzoeksmeldingsnummer	5146298100
Veldonderzoek (IVO-O, IVO-P, IVO-Opwater, IVO-Onderwater, AB et cetera)	
Uitvoerder	Transect b.v.
Uitvoeringsperiode	2021
Rapportage	Bakker, T. & T.S. van Cruchten, 2022. <i>Oudenbosch, Oudlandweg (ong.). Gemeente Halderberge (NB). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase, Nieuwegein</i> (Transect-rapport 3792).
Onderzoeksmeldingsnummer	5146298100
Vondsten/monsters/documentatie	-

2.1 Landschap¹

Het plangebied ligt in het Zeeuws kleigebied, in een omgeving gekenmerkt door jonge zeeinbraken die tijdens het Holoceen (vanaf circa 11.700 jaar geleden) tot stand is gekomen door de zeespiegelstijging (Berendsen 2005). Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als terrasafzettingsswelling met dekzand (kaartcode 3L41d). De terrasafzettingsswelling vormt een relatief hoog punt in een verder vrij vlak landschap. Daarmee heeft het plangebied gunstige omstandigheden voor bewoning vanaf het Laat-Paleolithicum.

De maaiveldhoogte in het plangebied ligt op basis van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) rond de 1,5 en 2,4 m +NAP (bron: ahn.nl).

Volgens de bodemkaart zijn in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden in zwak siltig fijn zand aanwezig (kaartcode zEZ21). Hoge zwarte enkeerdgronden zijn zandgronden met een onvergraven humeuze, donkergekleurde bovengrond van tenminste 50 cm dik (Aap-horizont). Deze bovengrond is ontstaan door ophoging van de oorspronkelijke bodem, vaak met potstalmest. Voor zwarte enkeerdgronden is hierbij overwegend gebruik gemaakt van heideplaggen (De Bakker & Schelling 1989). Enkeerdgronden zijn vanuit archeologisch oogpunt bijzonder omdat ze de oorspronkelijke bodem, van voor de aanleg van het eerddek, beschermd kunnen hebben tegen recente bodemingrepen. Hiermee kunnen ze eventuele archeologische grondsporen tegen vergraving hebben beschermd.

¹ Teksten in dit hoofdstuk op basis van / overgenomen uit het vooronderzoek (Bakker & Van Cruchten 2022) en het PvE (Korver 2023).

De grondwatertrap binnen het plangebied is gekarteerd als VI. Dit duidt over het algemeen op vrij droge gronden, waarbij de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 40 en 80 cm -Mv ligt en de gemiddeld laagste grondwaterstand beneden 1,2 m -Mv.

2.2 Archeologische waarden

In de omgeving van het plangebied zijn geen archeologische waarden bekend. In een straal van drie kilometer om het plangebied heen zijn geen gravende onderzoeken uitgevoerd op terrasafzettingsswelingen. Hierdoor kan er niet uitgesloten worden dat archeologische waarden aanwezig zijn.

2.3 Historische achtergronden en huidig gebruik

In de 13^e eeuw is het gebied ontgonnen (bron: www.broederchristofoor-oudenbosch.nl). Op het Kadastrale Minuutplan uit 1811-1832 is het plangebied onbebouwd en gelegen aan een weg, de huidige Oudlandweg. Het is niet bekend wanneer de weg aangelegd is. Waarschijnlijk heeft de weg een laatmiddeleeuwse oorsprong. De ligging van de wegen rondom het plangebied zijn op het Kadastrale Minuutplan grotendeels gelijk aan de huidige wegen. Op het Kadastrale Minuutplan is te zien dat het plangebied in het akkercomplex De Binne Loos ligt. Volgens de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels (OAT's) is het plangebied dan in gebruik als bouwland. Momenteel is het plangebied onbebouwd en in gebruik als weiland en bouwland. Het eerdere gebruik als akker of weiland heeft mogelijk voor ondiepe verstoringen gezorgd.

2.4 Gespecificeerde archeologische verwachting

Het plangebied heeft een hoge verwachting op archeologische resten uit de periode Neolithicum – Late Middeleeuwen. Vanwege de geplande bodemingrepen is de kans groot dat archeologische niveaus worden verstoord. De verwachting is gericht op archeologische lagen, vondststrooiingen en grondsporen, met een gemiddelde spoordichtheid. Naar verwachting is het archeologisch niveau in het plangebied, i.e. de top van het dekzand, intact en niet verstoord door het gebruik van het plangebied als bouwland. Dit niveau wordt verwacht onder een humeus dek vanaf circa 40-75 cm -Mv (1,23-1,66 m +NAP).

Uit het Neolithicum kunnen basiskampen en zogenaamde extractiekampen, seizoensgebonden plekken waar jagers/verzamelaars gedurende een korte tijd verbleven, worden verwacht. Dergelijke plekken kenmerken zich door een strooiing van bewerkt vuursteen en (eventueel) haardkuilen. Uit de periode Neolithicum – Late Middeleeuwen moet rekening worden gehouden met sporen van landgebruik en nederzettingsterreinen, die voor een belangrijk deel uit grondsporen bestaan. Deze kunnen, zeker voor wat betreft de Late Bronstijd tot en met Middeleeuwen, vondstarm zijn. Nederzettingsterreinen kunnen zich onder andere kenmerken door erfstructuren, bestaande uit huisplattegronden, bijgebouwen (zoals spiekers), erfgreppels, omheiningen (staken- en palenrijen), waterputten en kuilen. Uit de periode Bronstijd – Vroege Middeleeuwen kunnen bovendien er grafvelden in de vorm van urnenvelden en inhumatiegraven worden verwacht. Uit de Nieuwe Tijd worden sporen van landgebruik verwacht, zoals greppels en verkavelingsstructuren.

2.5 Vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek is een intacte top van het dekzand aangetroffen onder een enkeerdgrond (bouwvoor met mogelijke akkerlaag), die tussen de 40 en 75 cm dik is. Vanaf een diepte van circa 40-75 cm -Mv (1,23-1,66 m +NAP) is een gele C-horizont aangetroffen met ijzervlekken, die duiden op sporen van bodemvorming en zodoende op de mogelijke aanwezigheid van een intact archeologisch niveau. De aanwezigheid van ontwikkelde bodemhorizonten duidt op een relatief hooggelegen ligging van het plangebied, zoals een dekzandkop. In de top van het dekzand kunnen archeologische resten uit het Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen worden aangetroffen.

3. Doel en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is het toetsen en aanvullen van de archeologische verwachting door het opsporen en het waarderen van eventueel aanwezige archeologische resten. Het onderzoek moet, voor zover mogelijk, inzicht geven in de aard, datering, omvang, gaafheid, conservering en begrenzing van de mogelijk aanwezige archeologische resten.

Het onderzoek moet de vraag beantwoorden of in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is. Dit wordt onderzocht aan de hand van de volgende onderzoeksvragen uit het Programma van Eisen (PvE: Korver 2023), die in bijlage 7 worden beantwoord:

1. Zijn er in het plangebied archeologische resten aanwezig in de vorm van grondsporen, en/of vondsten?
2. Hoe ziet de bodemopbouw in het plangebied eruit en in hoeverre is deze intact?
3. Wat is de aard, diepteligging, samenhang en spreiding van de aanwezige archeologische resten, grondsporen en structuren (horizontaal en verticaal)?
4. Wat is de datering van de archeologische resten op basis van (chrono-)stratigrafie en typochronologie? En in hoeverre is er sprake van (dis-)continuïteit in gebruik/bewoning?
5. Welke categorieën vondstmateriaal zijn aanwezig en in welke mate (ook in relatie tot elkaar)? Wat zegt de aard en mate van voorkomen van het vondstmateriaal over het gebruik van het plangebied in het verleden?
6. Welke depositionele en post-depositionele processen zijn te onderscheiden en in hoeverre hebben deze invloed gehad op de bewoningsgeschiedenis en vondstcontexten?
7. Hoe verhouden de onderzoeksresultaten zich tot de resultaten uit het vooronderzoek?
8. Wat is de relatie met omliggende historische/archeologische resten?
9. Wat is de fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten (gaafheid en conserveringsgraad)? Is sprake van (een) behoudenswaardige archeologische vindplaats(en)? (Maak voor het beantwoorden van deze vraag gebruik van de KNA-waarderingssystematiek).
10. Zijn er vanuit de toestand van de archeologische resten, bodemcondities en toekomstig gebruik mogelijkheden voor behoud *in situ*?
11. Bij afwezigheid van een vindplaats; wat is hier de verklaring voor (verstoord, ander landschap dan verwacht, e.d.)?

4. Methodiek

Het veldwerk is uitgevoerd op 10 maart 2023 door Max Petterson (senior KNA archeoloog MA) en Iris Korver (archeoloog MA; beide werkzaam bij Transect b.v.). Tijdens het veldonderzoek was het plangebied in gebruik als weiland.

Het onderzoek betreft een proefsleuvenonderzoek. Deze onderzoeksmethode valt in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1) onder Protocol 4003, Inventariserend Veldonderzoek (landbodems) – Proefsleuven (IVO-P). Conform het PvE werd uitgegaan van onderzoeksmethode A2, inhoudende een dekkingsgraad van circa 10% van het plangebied.

Als zodoende zijn in het plangebied vijf proefsleuven aangelegd van 25 bij 4 meter (500 m² in totaal). Daarmee is aan de dekkingsgraad van circa 10% voldaan. Er waren geen kabels, leidingen en bebouwing, die de ligging en omvang van de proefsleuven hebben beïnvloed. Tijdens het veldwerk regende het 's-middags behoorlijk wat resulteerde in een drassig en plassenrijk vlak.

De proefsleuven zijn aangelegd tot een niveau van circa 1,6 tot 1,1 m +NAP (circa 60-80 cm -Mv, vlak 1), in de top van het dekzand (C-horizont). Het vlak is aangelegd met behulp van een graafmachine, voorzien van een gesloten bak met een glad snijvlak. Tijdens de aanleg is gebruik gemaakt van een metaaldetector, alsmede voor het aflopen van de stort. De bodem is verdiept in lagen van maximaal 10 tot 20 cm. Vanaf circa 10 cm boven het archeologisch relevante niveau is verdiept in lagen van maximaal 2 tot 5 cm. Eventuele sporen kunnen als zodanig tijdig worden gesignaleerd en zo intact mogelijk worden gedocumenteerd. Ook kunnen op die manier vondsten (*in situ*) systematisch in kaart worden gebracht.

Het vlak is met de schep opgeschaafd om de spoorcontouren zo scherp mogelijk (op foto) vast te leggen. Na het nemen van de vlakfoto's zijn eventuele sporen met een dGPS digitaal ingemeten. Indien aanwezig zijn ook vondstconcentraties en belangrijke vondsten (puntvondsten) met dGPS ingemeten in het vlak. De resultaten hiervan zijn vastgelegd op de allesporenkaart en vlaktekeningen (zie bijlagen 2 en 3). Conform het PvE is een selectie van de sporen gecoupeerd, gefotografeerd en getekend. De bodemopbouw is gedocumenteerd aan de hand van twee profielkolommen per werkput, van minimaal 1 m breed. De profielkolommen zijn gezet aan het begin en het eind van de meest representatieve wand van de put. Op de vlaktekening zijn ook de putcontouren, vlakhoogten, maaiveldhoogten, locaties van profielkolommen, coupelijnen en contouren van bodemverstoringen gedocumenteerd. De profielkolommen en profielen van gecoupeerde sporen zijn analoog op schaal 1:20 getekend. Tijdens het veldonderzoek zijn geen grondmonsters genomen uit bodemlagen en (spoor-)vullingen.

Vondsten die niet aan sporen of spoorvullingen kunnen worden gekoppeld (aanlegvondsten), worden per laag en per vak van 4 bij 5 m verzameld en geregistreerd. Vondsten die wel aan sporen kunnen worden gekoppeld, zijn per spoor(vulling) geregistreerd en verzameld. Om metaalvondsten doeltreffend te kunnen opsporen is tijdens het veldonderzoek gebruik gemaakt van een metaaldetector.

Figuren 2 t/m 4 geven een impressie van de werkzaamheden en de aangelegde vlakken.

Figuur 2. Overzicht van werkput 1, vlak 1.

Figuur 3. De aanleg van werkput 5, vlak 1.

Figuur 4. Werkput 3, vlak 1, met rechts een vertakte greppel (S.16) en in het midden een verploegde laag (S.1100) en een recente verstoring van een kabelsleuf.

5. Resultaten

5.1 Bodemopbouw

De bodemopbouw in het plangebied is in alle werkputten vergelijkbaar. Een pakket bouwvoor van (S.1000) rust in veel gevallen op het dekzand (S.3000, C-horizont), slechts gescheiden door een verploegde laag (S.1100). In een enkel geval zijn nog een in- en uitspoelingslaag (B- en E-horizonten) herkend. Zodoende komt de bodemopbouw goed overeen met het karakter van de op de bodemkaart aangegeven hoge zwarte enkeerdgronden. Bovendien strookt de ophoging van de grond met plaggen met de locatie van het plangebied in de polder van Oude en Nieuwe Landen dat sinds de tweede helft van de 15^e eeuw is ontstaan.

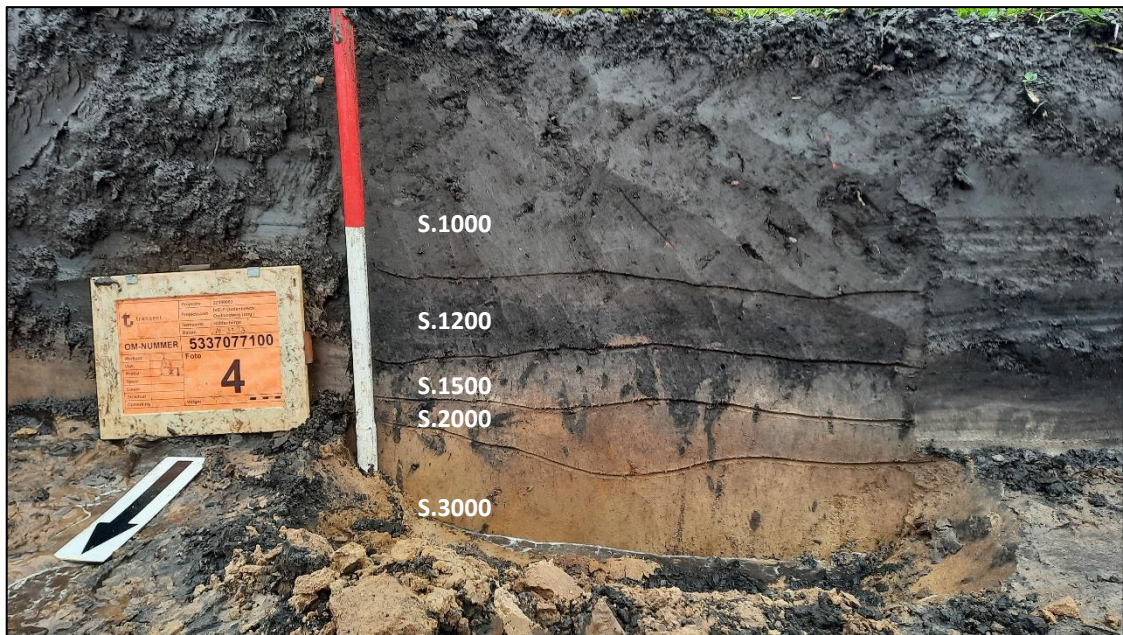
In alle werkputten is de bouwvoor circa 40 tot 60 cm dik (S.1000). Deze bouwvoor is donker bruingrijs van kleur en bestaat uit matig siltig, sterk humeus zand. Op de overgang van bouwvoor naar dekzand wijst een verrommelde, gevlekte laag met zandbrokken op ploegactiviteiten (S.1100). Deze ploeglaag is ongeveer 10 à 20 cm dik. De top van het dekzand (S.3000) is aangetroffen op circa 1,6 tot 1,1 m +NAP (circa 60-80 cm -Mv). De aanwezigheid van roestvlekken in deze goed gesorteerde gele zandlaag duidt op grondwaterfluctuaties, waardoor de laag als Cg-horizont geclassificeerd kan worden.

In het noorden en oosten van het plangebied (werkputten 1 t/m 3) zijn in profielen 1.2, 2.1 en 3.1 onder de bouwvoor donkerbruine, humushoudende, matig zandige lagen waargenomen (S.2000). Deze dunne lagen (10 à 20 cm) zijn geïnterpreteerd als inspoelingslagen (B-horizont). Alleen in profiel 2.1 is daarnaast een grijzige, gevlekte uitspoelingslaag (E-horizont, S.1500) aanwezig, die zich onder een sterk humeus, homogeen en donkere laag bevindt (S.1200). Deze laag vormt het oude maaiveld.

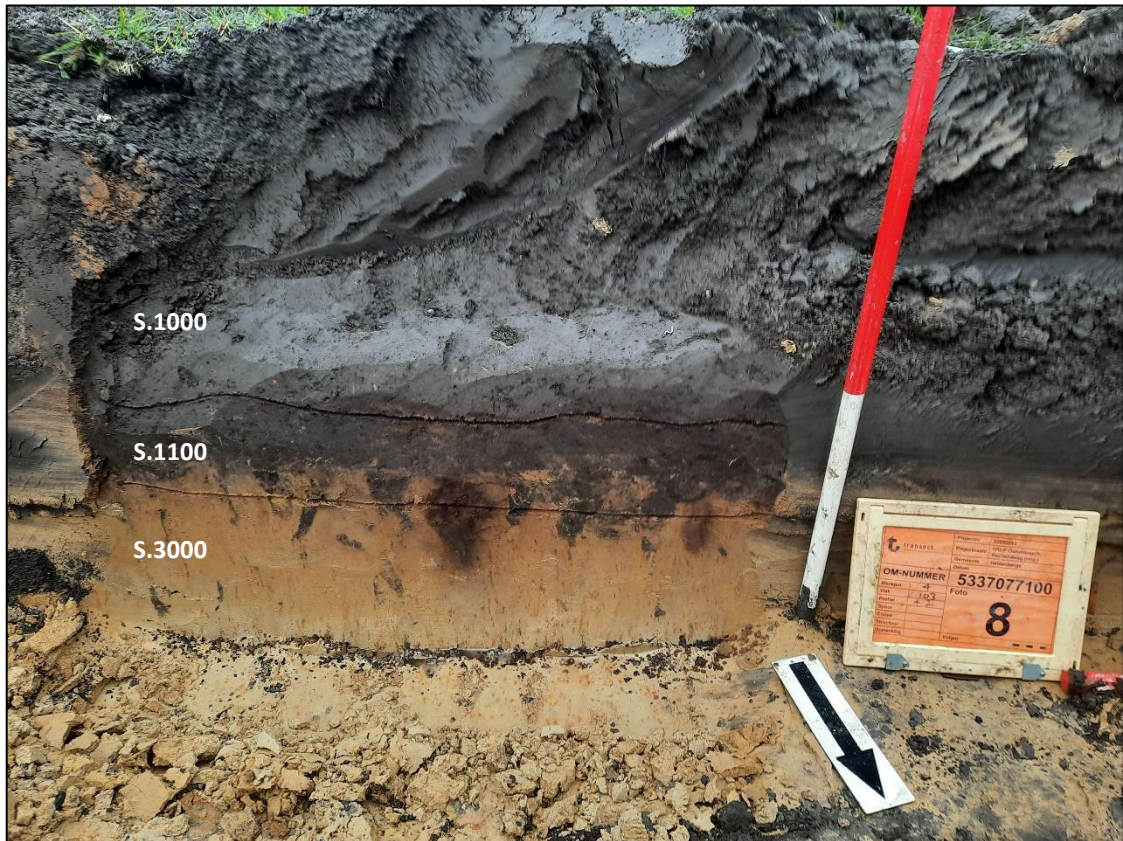
De profielfoto's in figuren 5 t/m 7 geven de bodemopbouw in werkputten 1, 2 en 4 weer. In de sporen- en lagenlijst in bijlage 4 zijn de details en kenmerken van de verschillende bodemlagen opgenomen.

Figuur 5. Profiel 1.2 in werkput 1, vlak 103.

Figuur 6. Profiel 2.1 in werkput 2, vlak 103.

Figuur 7. Profiel 4.2 in werkput 4, vlak 103.

5.2 Sporen

In totaal zijn 31 grondsporen aangetroffen verspreid over alle werkputten. Voor een overzicht van de aantallen en spoortypen, gebaseerd op de velddatabase, wordt verwezen naar tabel 1. De allesporenkaart is te vinden in bijlage 2 en de vlaktekeningen in bijlage 3. Details van de sporen zijn opgenomen in de sporenlijst in bijlage 4.

Tabel 1. Overzicht en aantallen van spoortypen.

Spoortype	Aantal
greppel (GR)	16
paalkuil (PK)	5
kuil (KL)	5
recente verstoring (REC)	3
karrespoor (KS)	2
Totaal	31

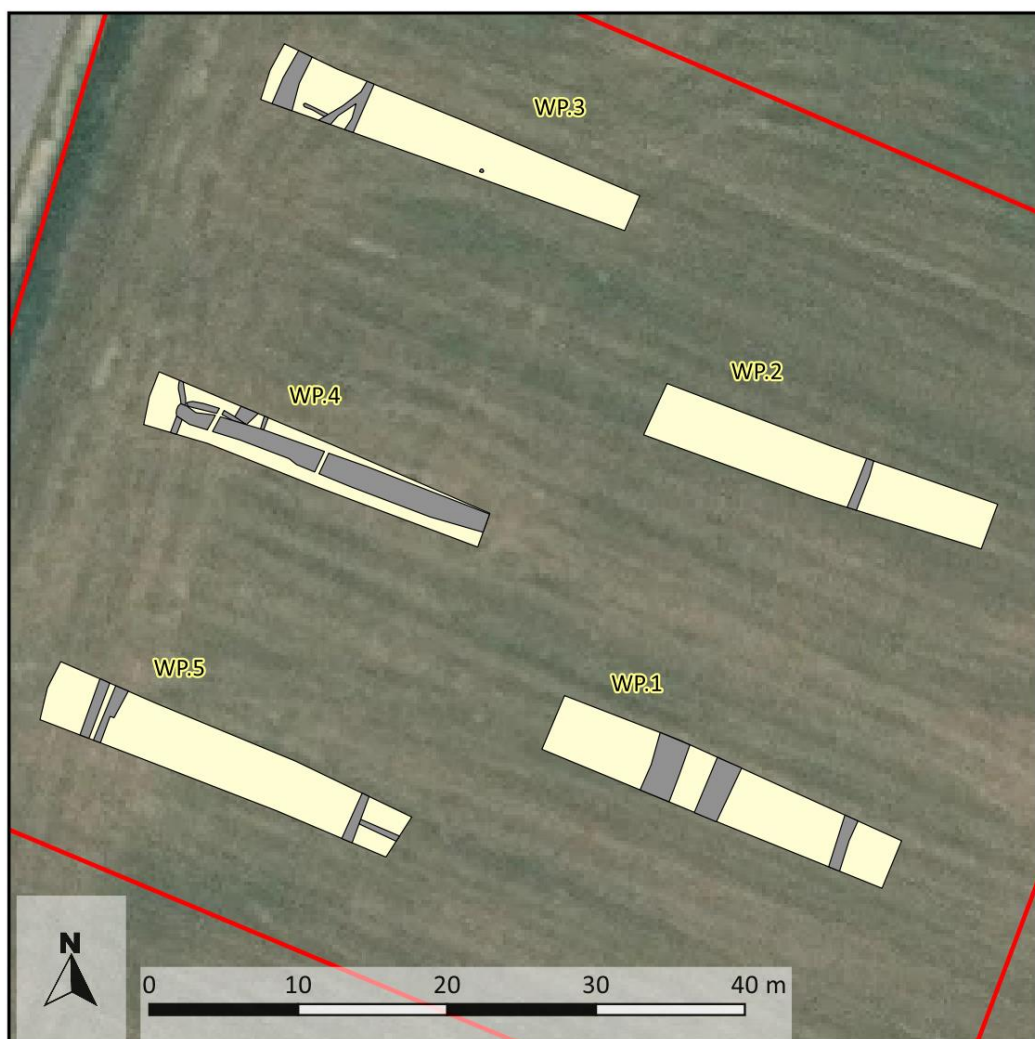
5.2.1 Greppels

Greppels zijn waargenomen in alle werkputten. Twaalf van deze greppels hebben dezelfde zuidwest-noordoostelijke oriëntatie (S.3-4, 8, 11, 13, 16, 21, 24-25, 27-28, 30; figuren 2 en 8). Daarmee lopen ze parallel aan de Oudlandweg, die het plangebied aan de westzijde begrenst. Het is gesuggereerd dat deze weg een laatmiddeleeuwse oorsprong heeft. Op het Kadastrale Minuutplan uit 1811-1832 is de weg in ieder geval duidelijk zichtbaar. De greppels zijn niet afgebeeld op de grenzen op het Kadastrale Minuutplan. De andere vier greppels (S.15, 22-23, 31) liggen haaks op de andere greppels, in een noordwest-zuidoostelijke richting. Deze greppels zijn alleen in de westelijke werkputten herkend (werkputten 3 t/m 5).

De breedte en diepte van de greppels zijn sterk variërend. We kunnen grofweg drie categorieën herkennen: greppels met een breedte tussen de 1,5 en 2,0 m (S.3-4, 13, 22), greppels met een breedte tussen de 0,5 en 1,0 m (S.8, 11, 16, 24, 27-28, 30) en smalle greppels, die niet breder zijn dan 0,5 m (S.15, 21, 23, 25, 31). Op basis van de gecoupeerde greppels geldt er een directe, positieve correlatie tussen breedte en diepte van een greppel. Zo zijn de brede greppels S.4 en S.22 ongeveer 40 cm diep (figuur 9), terwijl smallere greppels zoals S.27-28 en S.31 nauwelijks 10 cm diep zijn. De meeste greppels zijn in een rechte lijn aangelegd. In werkput 3 is er een vertakking in greppel S.16 duidelijk zichtbaar (figuur 4). In het westen van werkput 4 vertonen twee greppels (S.21 en 23) een knik.

Mogelijk vormen de brede greppels de basis van een systeem van waterlopen om overtollig water af te voeren. Smallere greppels kunnen in de loop der tijd zijn toegevoegd om de loop van het water aan te passen. Vondstmateriaal kan slechts gedeeltelijk helpen om de voorgestelde chronologie van greppels te staven. Hoewel in vijf verschillende greppels vondsten zijn gedaan (S.3-4, 8, 22, 27), komt dateerbaar materiaal alleen uit de drie greppels van werkput 1. Dit materiaal bestaat grotendeels uit roodbakend aardewerk dat gegeven de zeer spaarzame glazuur/het gebrek aan glazuur in de Late Middeleeuwen of de vroege Nieuwe tijd te dateren valt (zie Vondsten 5.3).

Hiermee lijken in ieder geval de brede greppels S.3 en S.4 tot de vroegste fase van de inpoldering van het gebied ten noorden van Oudenbosch in de tweede helft van de 15^e eeuw te behoren. In deze periode (na 1460) verplichtte de Cisterciënser abdij van Sint-Bernard aan de Schelde bij Antwerpen als grondheer van het gebied de pachters van de grond om een zeedijk, waterlopen en wegen aan te leggen (Koenen 1959).

Figuur 8. De aangetroffen greppels.

Figuur 9. Coupe van greppel S.22 in werkput 4.

5.2.2 Paalkuilen en kuilen

Er zijn vijf paalkuilen in vier werkputten gevonden. In werkput 1 zijn twee paalkuilen (S.1 en S.6) aangetroffen aan beide kanten van de twee brede greppels S.3 en S.4. In beide gevallen gaat het om vrij vage en relatief lichtgekleurde sporen dat mogelijk op een vroege datering kan duiden. In de meest zuidoostelijke hoek van werkput 2 is een paalspoor aangetroffen dat niet aan andere sporen gerelateerd kan worden (S.12). De kleur en contouren suggereren dat het hier om een jonger spoor gaat. Centraal in werkput 3 is een vierde paalkuil aangetroffen (S.18) dat zich op enige afstand van de greppels in het westen van deze werkput bevindt. Het spoor is vrij licht van kleur en de contouren zijn vaag, een mogelijke indicatie voor een oude datering. Tot slot is een donkergekleurd, diep spoor in het oosten van werkput 5 geïnterpreteerd als paalkuil (S.29). De scherpe contouren en donkere kleur wijzen op een vrij jonge paalkuilen. Gegeven de zeeinbraken van de Late Middeleeuwen is het waarschijnlijk dat grondsporen verspoeld zijn. Het is daarom mogelijk dat de oudere paalkuilen (S.1, S.6, S.18) tot dezelfde gebruikperiode behoren als het greppelsysteem. De functie van deze geïsoleerde palen is echter onduidelijk.

Vijf kuilen zijn aangetroffen in werkputten 1, 3 en 4. Drie kuilen bevinden zich in werkput 1 (S.2, 5 en 7). In het geval van S.2 lijkt het om een kleinere kuil in een grotere kuil (of greppel?) te gaan (figuur 10). Naast een kuil (S.26) tegen de noordwand van werkput 4 aan, is een grote kuil van zeker 3,5 m in diameter in werkput 3 aangetroffen (S.14). Het enorme formaat doet vermoeden dat het om een waterkuil gaat. Deze kuil ligt tussen de greppels S.13 en S.16 (figuur 11).

Er is geen vondstmateriaal in de paalkuilen en kuilen gevonden.

Figuur 10. Coupe van kuil S.2 in werkput 1.

Figuur 11. Vlakfoto van het westelijk deel van werkput 3, met links de (water)kuil S.14.

5.2.3 Overige sporen

Overige sporen bestaan uit twee langwerpige, evenwijdig lopende sporen in werkput 2 (S.9-10). Eén ervan (S.9) is zichtbaar over de gehele lengte van de proefsleuf (circa 25 m). Gegeven de relatief geringe diepte en breedte evenals de vage contouren gaat het hier vermoedelijk om karresporen.

Twee sporen (S.17 en S.20) zijn later herkend als recente sporen. Dergelijke lineaire sporen zijn in alle werkputten herkend en doorkruisen het plangebied. Sommige van deze sporen reiken tot diep in het dekzand (S.20). Volgens dit lineaire patroon is het aannemelijk dat ook S.11 zo'n recent spoor is, en niet een greppel. De recente sporen zijn vermoedelijk insteken voor de aanleg van buizen/pijpen.

5.3 Vondsten

De vondsten zijn ondergebracht onder de vondstnummers 1 t/m 10, die in totaal 48 vondsten en vijf monsters bevatten. De vondsten zijn afkomstig uit greppels (S.3-4, 8, 22 en 27) en bodemlagen zoals de bouwvoor (S.1000) en een ploeglaag (S.1100). Tezamen leveren ze zo enige informatie over de datering van deze greppels en de gebruiksgeschiedenis van het plangebied.

De vondsten zijn gedetermineerd door de auteurs van dit rapport samen met Rex Brandsma en Daniël van den Hazel (medewerkers van Transect b.v.). In bijlagen 5 en 6 is een veldvondstenlijst en een splitsvondstenlijst opgenomen. Tabel 1 hieronder geeft het aantal vondsten per materiaalcategorie weer.

Tabel 2. Aantallen vondsten per materiaalcategorie.

Materiaalcategorieën	Aantal	Percentage
keramiek (KER)	31	65 %
bouwkeramiek (KBW)	12	25 %
kleipijpaarde (KKP)	2	4 %
metaal (MXX)	2	4 %
natuursteen (SXX)	1	2 %
Totaal	48	100 %

5.3.1 Keramiek

Er zijn 31 keramiëscherven tijdens het veldwerk verzameld. Het merendeel hiervan (22 scherven) komen uit sporen en bodemlagen in werkput 1. Tien keramiëscherven komen uit de bouwvoor. Deze scherven bestaan uit drie fragmenten industrieel wit aardewerk, vier roodbakkende, spaarzaam geglazuurde wandscherven en twee onbepaalde fragmenten (0001KER, 0003KER). Bovendien is er een fragment van een roodbakkend, gedrukt handvat van een vuurklok met uitwendige glazuur aangetroffen (figuur 11). Vergelijkbare vuurklokken dateren in de 14e-15e eeuw (Bartels 1999/2: 735).

De andere twaalf keramiëscherven zijn afkomstig uit de greppels S.3, S.4 en S.8. Behalve drie roodbakkende, spaarzaam geglazuurde wandscherven (twee uit greppel S.3: 0002KER; één uit greppel S.8: 0004KER) komen de meeste hiervan uit greppel S.4 (0006KER). Het betreft verscheidene roodbakkende en spaarzaam of niet geglazuurde scherven, waaronder zowel wand- als randscherven. Daarnaast is er een geknepen standlobbe van roodbakkend aardewerk aangetroffen (figuur 12). In aanvulling op het roodbakkend aardewerk is een steengoed wandscherfje gevonden.

Negen keramiëscherven komen uit de ploeglaag (S.1100) in de werkputten 2 en 4. De zes scherven uit werkput 2 omvatten drie roodbakkende scherven met spaarzaam of geen glazuur (twee met ribbelversiering en één fragment van een vergietbodem), twee steengoed (Siegburg-steengoed?) wandscherven en één Frechen-steengoedscherf van een baardmankruik (0005KER). De drie scherven uit werkput 4 zijn allemaal van roodbakkend aardewerk, spaarzaam of niet geglazuurd, waaronder één randscherf en één bodemscherf (standvoet; 0009KER).

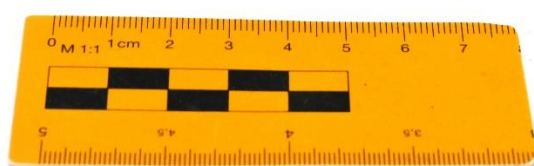
In totaal geeft het keramiek een globale datering voor het plangebied in de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. In de bouwvoor bevindt zich duidelijk jonger materiaal, zoals de fragmenten van industrieel wit. De zeer spaarzame glazuur, vaak alleen inwendig aangebracht, evenals de geknepen standlobbe en de steengoedfragmenten (Siegburg, Frechen) duiden op een datering in de Late Middeleeuwen of vroege Nieuwe tijd. Dit materiaal is deels afkomstig uit de ploeglaag van werkput 2 (S.1100) en greppel S.4 in werkput 1.

5.3.2 *Bouwkeramiek*

De categorie 'bouwkeramiek' bestaat vrijwel alleen maar uit oranje-rode en gelige baksteenbrokken. Twee brokken uit greppel S.27 (werkput 5) waren niet determineerbaar. Uit de bouwvoor in werkput 1 is ook een stuk oranje-rood dakpan afkomstig.

5.3.3 *Overige vondsten: metaal, natuursteen en kleipijpaarde*

Twee pijpensteelfragmenten zijn in de bouwvoor in werkput 1 gevonden (0001KKP). De geringe dikte van de stelen suggereert een datering in de 18^e eeuw of later. Twee metaalvondsten zijn gevonden in werkput 4: een (giet)ijzeren, achthoekig object uit de ploeglaag (S.1100) en een metaalslak uit greppel S.22 (0009-0010MXX). Tot slot is er uit de bouwvoor in werkput ook een licht brokje steen verzameld (0008SXX).

Figuur 12. Fragment van een geduimd handvat van een vuurklok uit de bouwvoor in werkput 1 (0003KER).

Figuur 13. Scherven roodbakkend aardewerk en steengoed uit greppel S.4 in werkput 1 (0006KER).

6. Conclusie, waardestelling en selectieadvies

Conclusie

Tijdens het onderzoek zijn vijf proefsleuven met een totale oppervlakte van circa 500 m² aangelegd. In deze proefsleuven is een systeem van parallel lopende en haaks op elkaar staande greppels herkend, die dezelfde oriëntatie als de naburige Oudlandweg volgen. In de bouwvoor, ploeglaag en een aantal greppels zijn keramiekscherven verzameld, die globaal in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd gedateerd kunnen worden. Op basis van deze greppels en de datering van het vondstmateriaal kan geconcludeerd worden dat het hier om een greppelsysteem gaat, waarvan delen tot de periode van ontginning en inpoldering van dit gebied in de tweede helft van de 15^e eeuw behoren.

De bodemopbouw bestaat uit een pakket bouwvoor van circa 40 tot 60 cm dik (S.1000) dat in veel gevallen op het dekzand rust (S.3000, C-horizont), slechts gescheiden door een verploegde laag (S.1100). In een enkel geval zijn nog een in- en uitspoelingslaag (B- en E-horizonten) herkend. Deze bodemopbouw komt overeen met het karakter van de op de bodemkaart aangegeven hoge zwarte enkeerdgronden. Bovendien strookt de ophoging van de grond met plaggen met de locatie van het plangebied in de polder van Oude en Nieuwe Landen dat sinds de tweede helft van de 15^e eeuw is ontstaan. Eventuele indicaties voor een binnenzee, zoals zeekleilagen, zijn in de afgestoken profielen niet herkend.

De aangetroffen grondsporen bestaan uit zestien greppels, vijf paalkuilen, vijf kuilen, twee karresporen en twee recent aangelegde sleuven. De greppels verschillen in breedte en diepte, maar lijken wel een geïntegreerd en door de tijd heen aangepast afwateringssysteem te vormen. De zuidwest-noordoost oriëntatie van de meeste greppels is dezelfde als van de Oudlandweg, die het plangebied aan de westelijke zijde begrenst. Paalkuilen en kuilen, waaronder een potentiële waterkuil, kunnen duiden op erven in het plangebied. Een deel van het vondstmateriaal afkomstig uit greppels is in de Late Middeleeuwen of vroege Nieuwe tijd te dateren. Deze datering is gebaseerd op de spaarzame glazuur op roodbakende aardewerkscherven, de vondst van een geknepen standlobbe en de aanwezigheid van Siegburg- en Frechen-fragmenten. Uit de bouwvoor stamt daarnaast een geduimd handvat van een vuurklok, die ook in de 14^e of 15^e eeuw lijkt te dateren. Het vondstmateriaal wijst daarmee op een laatmiddeleeuwse en nieuwetijdse vindplaats met aanwijzingen voor de ontginnings- en afwateringswerkzaamheden in de nasleep van de Sint-Elisabethsvloed van 1421 en het ontstaan van het waterschap De Oude en Nieuwe Landen in 1460.

Op basis van het vooronderzoek bestond er een hoge verwachting op archeologische resten uit de periode Neolithicum - Late Middeleeuwen. Het proefsleuvenonderzoek heeft archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd opgeleverd, waarmee de hoge verwachting voor wat betreft de Late Middeleeuwen is bevestigd. Gegeven het verband met de Sint-Elisabethsvloed, het ontstaan van Oudenbosch, het omringende polderlandschap en de plaatselijke waterschap, en het voortdurende 'gevecht tegen het water' hebben de proefsleuven een vindplaats doorkruist dat historisch en publiek relevante informatie herbergt.

Waardestelling

Archeologische vindplaatsen worden gewaardeerd conform de BRL4000 / KNA-protocol 4003, specificatie VS06 Waarderen en bijlage IV van de KNA 4.1. Vindplaatsen worden gewaardeerd op drie waarden (beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit) en daarbinnen op waarderingscriteria (tabellen 4 en 5). Op ieder van de in totaal acht waarderingscriteria kan minimaal 1 en maximaal 3 worden gescoord.

Bij de waardering wordt eerst nagegaan of vindplaatsen vanwege hun belevingswaarde, op basis van hun schoonheid of herinneringswaarde, als behoudenswaardig aangemerkt kunnen worden (figuur

12). De vindplaatsen worden vervolgens op hun fysieke kwaliteit beoordeeld. Een vindplaats is in principe behoudenswaardig, indien de criteria gaafheid en conservering samen bovengemiddeld (vijf of zes punten) scoren. De beoordeling van de fysieke kwaliteit is gerelateerd aan de archeoregio waarin de vindplaats zich bevindt.

Bij een middelmatige tot lage score (vier punten of minder), wordt naar de inhoudelijke kwaliteitscriteria gekeken om te bepalen of een vindplaats toch behoudenswaardig is. Indien te verwachten is dat op een van de inhoudelijke criteria 'hoog' wordt gescoord, wordt de vindplaats ook in principe behoudenswaardig geacht. Dit 'vangnet' heeft tot doel er voor te zorgen dat terreinen die van beperkte fysieke kwaliteit zijn, maar desondanks inhoudelijk van groot belang, uit de beoordeling vallen.

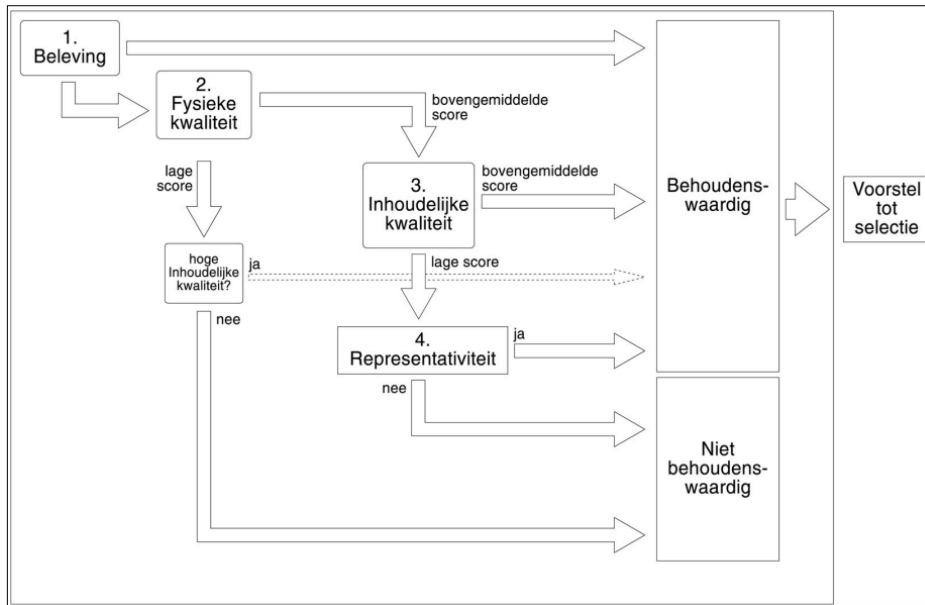
Vindplaatsen die op grond van hun fysieke kwaliteit als in principe behoudenswaardig zijn aangemerkt, worden vervolgens gewaardeerd op hun inhoudelijke kwaliteit.

- Eerst vindt een afweging plaats op de eerste drie inhoudelijke kwaliteitscriteria; zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Bij een bovengemiddelde score van zeven punten of meer wordt het monument als behoudenswaardig aangemerkt.
- Na deze weging wordt bij vindplaatsen met een lagere inhoudelijke waardering (minder dan zeven punten) nagegaan of het criterium representativiteit van toepassing is. Zo ja, dan wordt een voorstel gedaan voor een als behoudenswaardig aan te merken steekproef per categorie.
- De overige vindplaatsen zijn niet behoudenswaardig.

Zoals vastgelegd in het voor het plangebied van de Oudlandweg (ong.) te Oudenbosch opgestelde Programma van Eisen (PvE, Korver 2023) is het doel van dit onderzoek het toetsen en aanvullen van de archeologische verwachting door het opsporen en het waarderen van eventueel aanwezige archeologische resten. Het onderzoek moet, voor zover mogelijk, inzicht geven in de aard, datering, omvang, gaafheid, conservering en begrenzing van de mogelijk aanwezige archeologische resten.

In het plangebied is een archeologische vindplaats aangetroffen die bestaat uit een systeem van zestien greppels, enkele paalkuilen en kuilen (waaronder een waterkuil) en karresporen. In de bouwvoor, ploeglaag en enkele greppels zijn niet of nauwelijks geglazuurde roodbakkende aardewerkscherven evenals Siegburg-steengoed en Frechen-steengoed gevonden. Op basis van deze vondsten dateert in ieder geval een aantal van de greppels (de brede?) in de Late Middeleeuwen en de vroege Nieuwe tijd. De proefsleuven hebben laten zien dat het greppelsysteem in bijna het gehele plangebied (misschien op werkput 2 na) aanwezig is en de oriëntatie van de Oudlandweg volgt. Nochtans zijn er alleen delen van dit greppel- en perceleringssysteem aangetroffen. Van de geperceleerde erven of de onderlinge aansluiting van greppels is in de proefsleuven weinig gevonden.

De hoge verwachting op archeologische resten uit de periode Neolithicum – Late Middeleeuwen is deels bevestigd. Het proefsleuvenonderzoek heeft geresulteerd in een vindplaats uit de Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd. Hoewel het vondstmateriaal relatief gefragmenteerd en matig geconserveerd is, maakt een aantal herkenbare scherven een datering van de vindplaats toch mogelijk. De greppels en andere grondsporen zijn ook goed zichtbaar in het dekzand.

Figuur 14. De waarderingssystematiek op basis van de BRL4000/KNA 4.1.

De greppels waren aangelegd ten behoeve van de afwatering van het bouwland en de begrenzing van percelen. De aangelegde proefsleuven hebben echter weinig inzicht geboden in wat precies was begrenst, welke activiteiten in dit begrensde gebied hebben plaatsgevonden, en hoe de verscheidene greppels op elkaar aansluiten. Hiervoor zijn binnen de proefsleuven toch enige aanwijzingen te vinden: dit geldt met name voor de mogelijke waterkuil (S.14) in werkput 3 en de te verwachten kruising van brede greppels ten noorden van werkput 1. Hoewel de fysieke kwaliteit van de archeologische resten te gering is voor een behoudenswaardige vindplaats, wordt dit gecompenseerd door de inhoudelijke kwaliteit. Het ontstaan van het greppelsysteem is verbonden met de ontginnings- en inpolderingswerkzaamheden die vanaf 1460 tot de Polder van Oude en Nieuwe Landen en het verbonden waterschap hebben geleid. Naar de gevolgen van de Sint Elisabethsvloed en de genomen maatregelen ten behoeve van de waterhuishouding is in het (polder)gebied van de buurt van Oudenbosch weinig archeologisch onderzoek gedaan. De vloed in 1421 markeert het verdrinken van Nieuwenbosch en het ontstaan van Oudenbosch, waar vluchtelingen uit Nieuwenbosch zich hebben gevestigd. De zeldzaamheid en informatiewaarde van de vindplaats is daarom hoog. De vindplaats kan zo bijdragen aan verdere kennis met betrekking tot het herkenbare thema 'gevecht tegen het water' dat zowel een lokaal als breed publiek zal aanspreken.

Het onderzoek geeft een duidelijke indicatie voor laatmiddeleeuwse en nieuwetijdse landschapsingrepen (inpoldering, ontginning) ten behoeve van landgebruik en bewoning in de nasleep van een tragische episode. Hoewel de Sint Elisabethsvloed zowel destructief als vormend is geweest voor Oudenbosch en de omgeving is er tot dusver weinig archeologisch onderzoek gedaan in de regio waartoe het plangebied behoort. Er is dus sprake van een behoudenswaardige archeologische vindplaats.

Tabel 3. Waardestelling van vindplaats.

Waarden	Criteria	Scores		
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2	
	Conservering		2	

Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	3		
	Informatiewaarde	3		
	Ensemblewaarde		2	
	Representativiteit		n.v.t	

Selectieadvies voor het plangebied

Het proefsleuvenonderzoek moest de vraag beantwoorden of in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, of deze behoudenswaardig zijn en onder welke randvoorwaarden behoud mogelijk is. Op basis van de waardestelling is geconcludeerd dat in het plangebied sprake is van een behoudenswaardige vindplaats. Deze vindplaats zal gegeven de geplande bodemingrepen verstoord of vernietigd worden. Aangezien de bouw van de nieuwe woningen op een andere locatie onwaarschijnlijk lijkt, is behoud *in situ* van de vindplaats niet mogelijk. Wij adviseren daarom dat delen van het plangebied door middel van een uitbreiding van proefsleuven en dwarsseuven verder wordt onderzocht om op die manier archeologische resten *ex situ* veilig te stellen. Deze uitbreiding dient om het plangebied aanvullend te toetsen op de aanwezigheid van erven en het verband tussen greppels in kaart te brengen. Potentieel interessante locaties vormen de te verwachten kruising van brede greppels S.3-4 en S.22 (tussen werkputten 1 en 2) en het gebied ten noordwesten van werkput 3 (ter hoogte van (water)kuil S.14). In aanvulling hierop is het aan te raden om dwarsseuven aan te leggen in het westen van het plangebied (tussen de werkputten 3, 4 en 5). Het bevoegd gezag neemt op basis van het advies een selectiebesluit.

Figuur 15. Plangebied met de geadviseerde locatie van additionele proefsleuven en dwarsseuven (groen omlijnd).

Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden

- Archeologisch Informatie Systeem III (Archis3), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2016.
- www.ahn.nl
- www.bodemloket.nl
- www.broederchristofoor-oudenbosch.nl
- www.pdok.nl
- www.ruimtelijkeplannen.nl

Literatuur

- Bakker, T. & T.S. van Cruchten, 2022: Oudenbosch, Oudlandweg (ong.). Gemeente Halderberge (NB). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase, Nieuwegein (Transect-rapport 3792).
- Bakker, H. de & J. Schelling 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A. 2005. *Landschappelijk Nederland: de fysisch-geografische regio's*. Assen.
- Koenen, J.J.A.M. 1959. *Inventaris van het Archief van het Waterschap de Oude en Nieuwe Landen I. 1670-1959*.
- Korver, I. 2023. *Oudenbosch, Oudlandweg (ong.). Gemeente Halderberge (NB). Een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, karterende en waarderende fase* (Transect-PvE 20230120/IK2.0). Nieuwegein.
- Molenaar, S., G.H. de Boer en D. Demey, 2005. *Gemeente Halderberge; archeologische verwachtings- en advieskaart*. RAAP-Rapport 1129.
- SIKB, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1* (KNA 4.1).

Figuren en tabellen

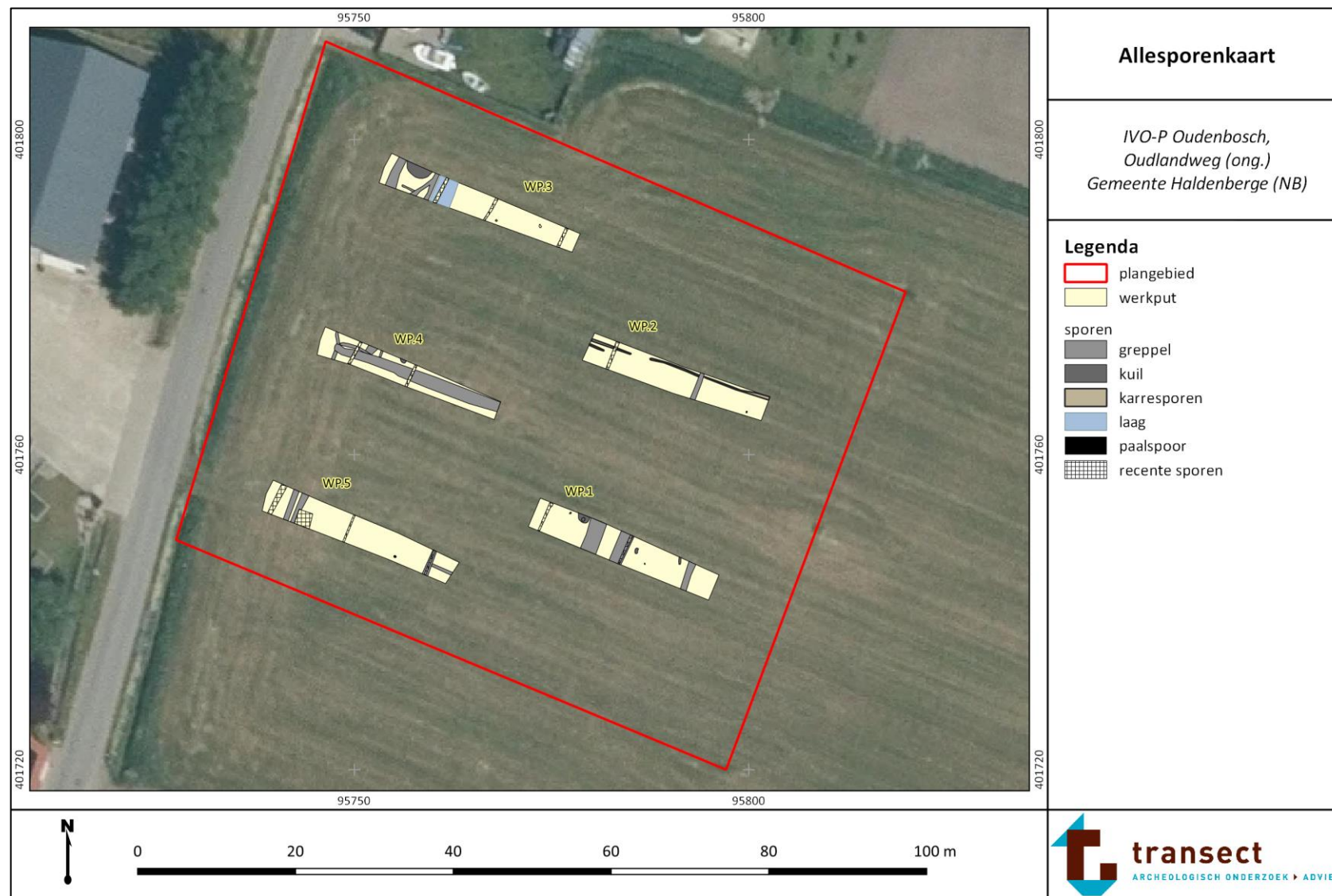
- Figuur 1. Ligging van het plangebied op een topografische kaart. Bron: pdok.nl.
- Figuur 2. Overzicht van werkput 1, vlak 1.
- Figuur 3. De aanleg van werkput 5, vlak 1.
- Figuur 4. Werkput 3, vlak 1, met rechts een vertakte greppel (S.16) en in het midden een verploegde laag (S.1100) en een recente verstoring van een kabelsleuf.
- Figuur 5. Profiel 1.2 in werkput 1, vlak 103.
- Figuur 6. Profiel 2.1 in werkput 2, vlak 103.
- Figuur 7. Profiel 4.2 in werkput 4, vlak 103.
- Figuur 8. Het aangetroffen greppelsysteem.
- Figuur 9. Coupe van greppel S.22 in werkput 4.
- Figuur 10. Coupe van kuil S.2 in werkput 1.
- Figuur 11. Vlakfoto van het westelijk deel van werkput 3, met links de (water)kuil S.14.
- Figuur 12. Fragment van een geduimd handvat van een vuurklok uit de bouwvoor in werkput 1 (0003KER).
- Figuur 13. Scherven roodbakkerd aardewerk en steengoed uit greppel S.4 in werkput 1 (0006KER).
- Figuur 14. De waarderingsystematiek op basis van de BRL4000/KNA 4.1.
- Figuur 15. Plangebied met de geadviseerde locatie van additionele proefsleuven en dwarssleuven (groen omlijnd).

- Tabel 1. Overzicht en aantallen spoortypen.
- Tabel 2. Aantallen vondsten per materiaalcategorie.
- Tabel 3. Waardestelling van vindplaats.

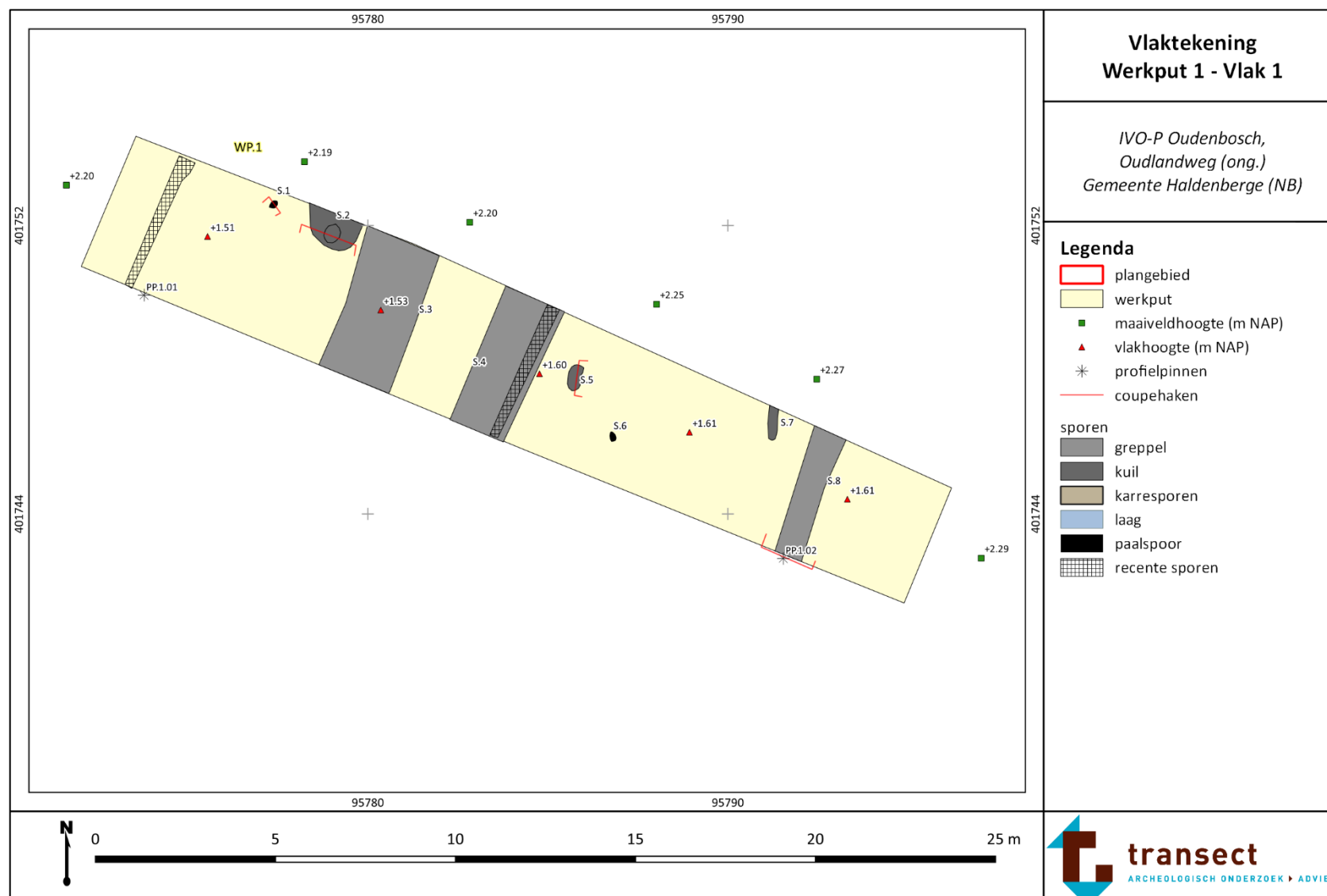
Bijlage 1. Archeologische periode-indeling voor Nederland

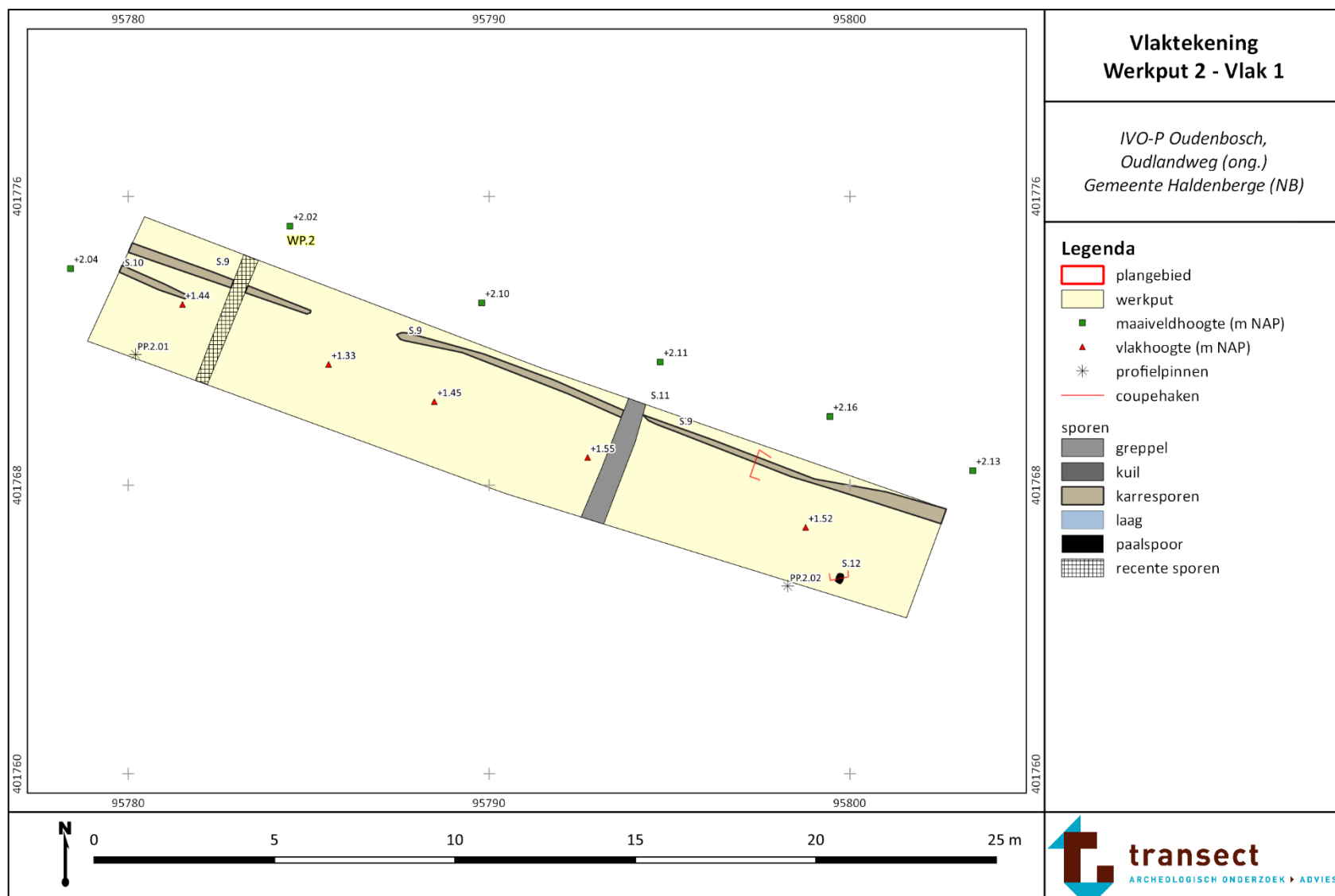
Periode	Deel-/subperiode	Van	Tot
Recent		1945 na Chr.	2050 na Chr.
Nieuwe tijd	Nieuwe tijd C	1850 na Chr.	1945 na Chr.
	Nieuwe tijd B	1650 na Chr.	1850 na Chr.
	Nieuwe tijd A	1500 na Chr.	1650 na Chr.
Middeleeuwen	Late-Middeleeuwen B	1250 na Chr.	1500 na Chr.
	Late-Middeleeuwen A	1050 na Chr.	1250 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen D	900 na Chr.	1050 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen C	725 na Chr.	900 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen B	525 na Chr.	725 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen A	450 na Chr.	525 na Chr.
Romeinse tijd	Laat-Romeinse tijd B	350 na Chr.	450 na Chr.
	Laat-Romeinse tijd A	270 na Chr.	350 na Chr.
	Midden-Romeinse tijd B	150 na Chr.	270 na Chr.
	Midden-Romeinse tijd A	70 na Chr.	150 na Chr.
	Vroeg-Romeinse tijd B	25 na Chr.	70 na Chr.
	Vroeg-Romeinse tijd A	12 voor Chr.	25 na Chr.
IJzertijd	Late-IJzertijd	250 voor Chr.	12 voor Chr.
	Midden-IJzertijd	500 voor Chr.	250 voor Chr.
	Vroege-IJzertijd	800 voor Chr.	500 voor Chr.
Bronstijd	Late-Bronstijd	1100 voor Chr.	800 voor Chr.
	Midden-Bronstijd B	1500 voor Chr.	1100 voor Chr.
	Midden-Bronstijd A	1800 voor Chr.	1500 voor Chr.
	Vroege-Bronstijd	2000 voor Chr.	1800 voor Chr.
Neolithicum	Laat-Neolithicum B	2450 voor Chr.	2000 voor Chr.
	Laat-Neolithicum A	2850 voor Chr.	2450 voor Chr.
	Midden-Neolithicum B	3400 voor Chr.	2850 voor Chr.
	Midden-Neolithicum A	4200 voor Chr.	3400 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum B	4900 voor Chr.	4200 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum A	5300 voor Chr.	4900 voor Chr.
Mesolithicum	Laat-Mesolithicum	6450 voor Chr.	4900 voor Chr.
	Midden-Mesolithicum	7100 voor Chr.	6450 voor Chr.
	Vroeg-Mesolithicum	8800 voor Chr.	7100 voor Chr.
Paleolithicum	Laat-Paleolithicum B	18.000 BP	8.800 voor Chr.
	Laat-Paleolithicum A	35.000 BP	18.000 BP
	Midden-Paleolithicum	300.000 BP	35.000 BP
	Vroeg-Paleolithicum	-	300.000 BP

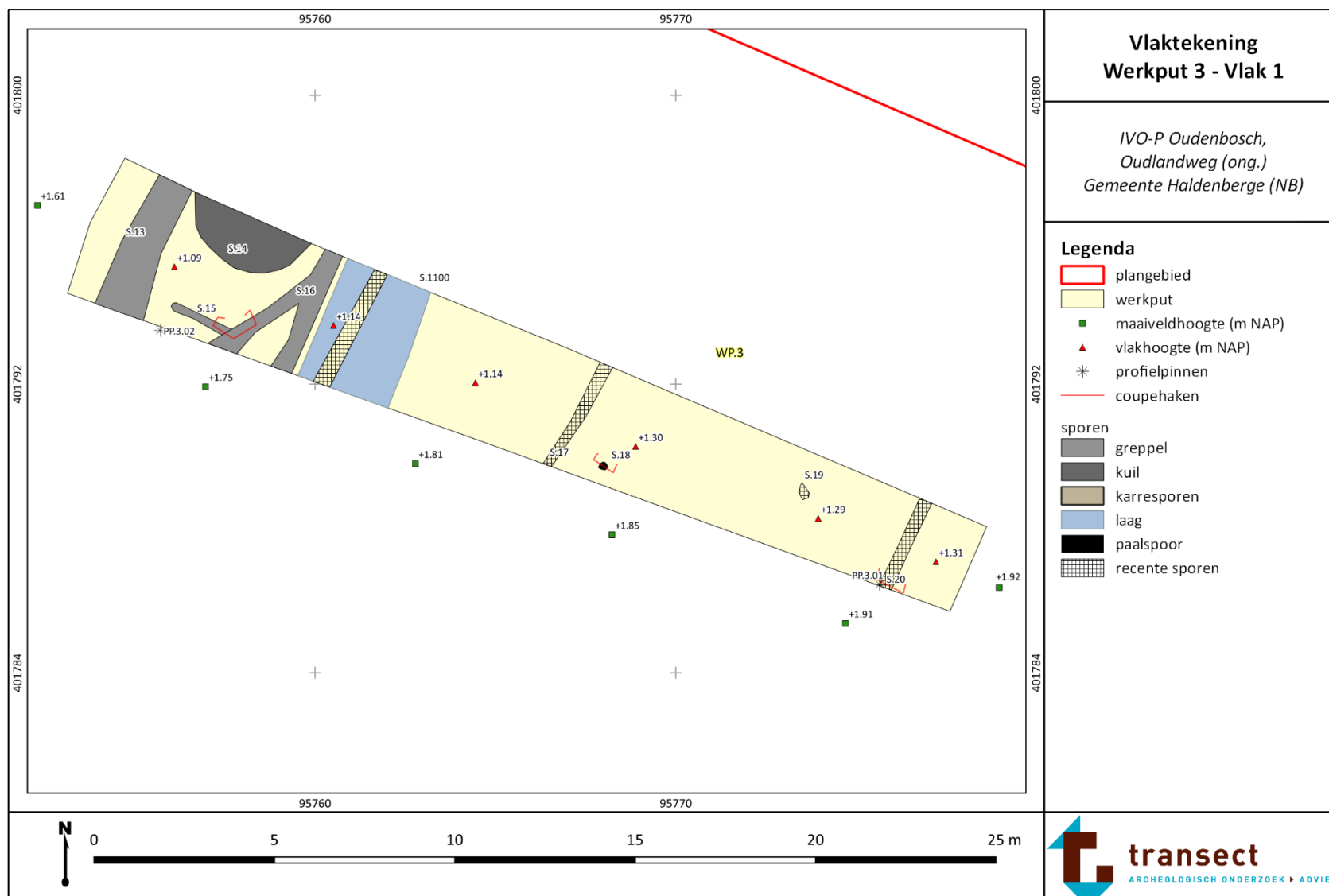
Bijlage 2. Allesporenkaart

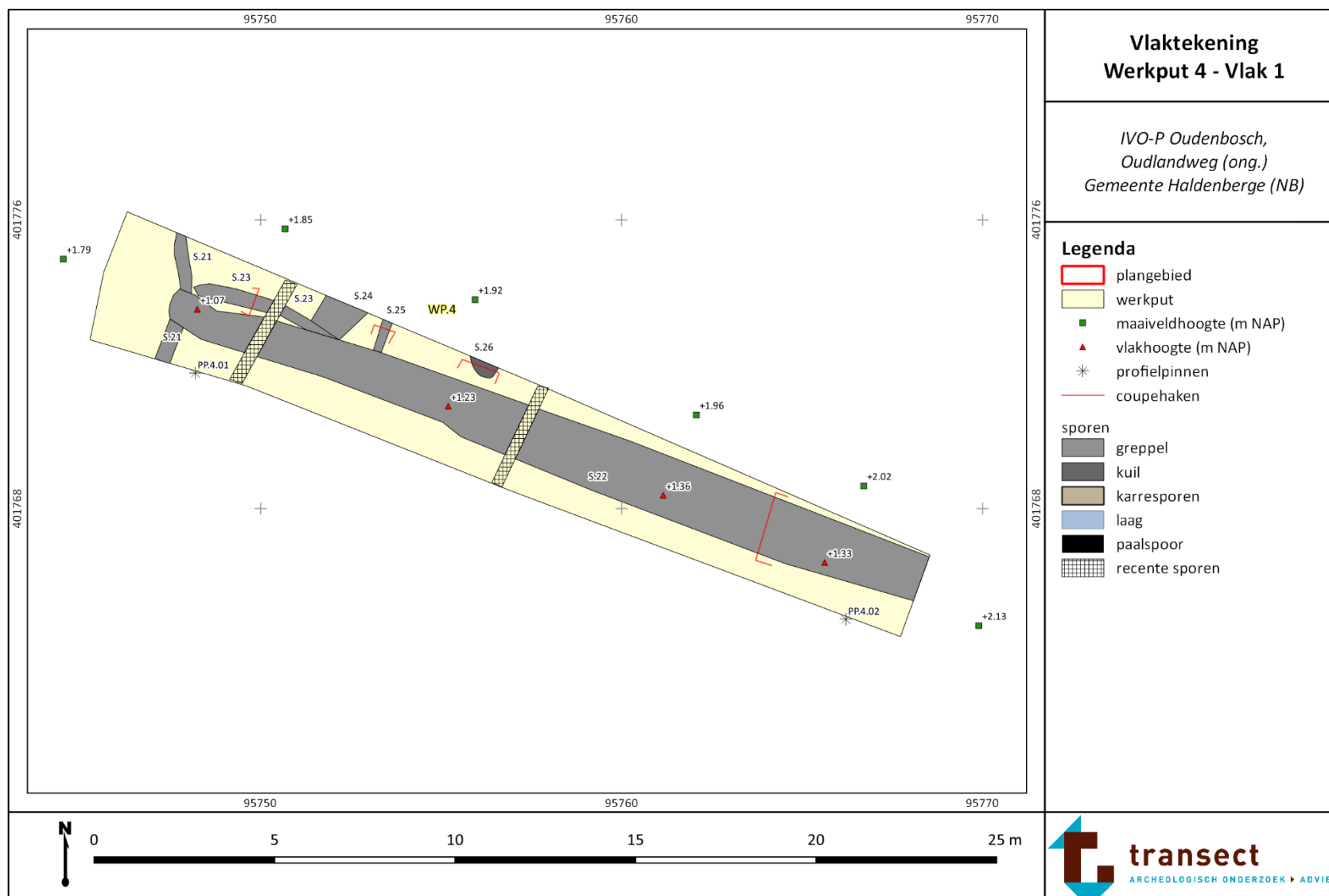

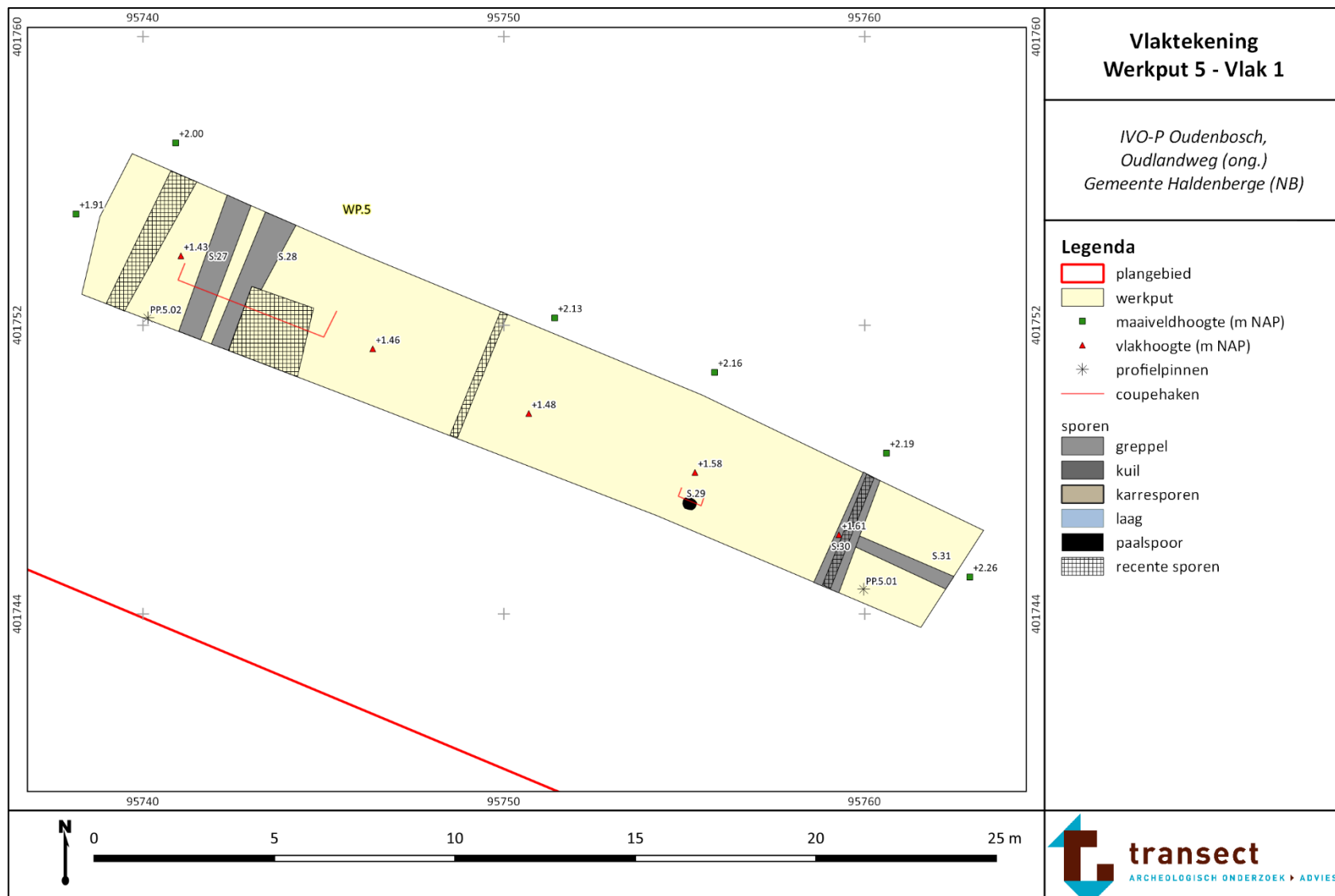
Bijlage 3. Vlaktekeningen

Bijlage 4. Sporen- en lagenlijst

Spoor	Put	Vlak	Spooraard	Spoorcontour	Spoorvorm	Opmerking
0001	01	001	PK	VAAG	RND	paalkuil
0002	01	001	KL			kuil
0003	01	001	GR	SCHERP	RHK	greppel
0004	01	001	GR		RHK	greppel
0005	01	001	KL	VAGEND		kuil
0006	01	001	PK		RND	paalkuil
0007	01	001	KL		RHK	kuil
0008	01	001	GR			greppel
0009	02	001	KS			karrespoor?
0010	02	001	KS	SCHERP	LIN	karrespoor?
0011	02	001	GR	SCHERP	LIN	greppel
0012	02	001	PK	SCHERP	RND	paalkuil
0013	03	001	GR	SCHERP	LIN	greppel
0014	03	001	KL	SCHERP	OVL	kuil
0015	03	001	GR			greppel
0016	03	001	GR			greppel
0017	03	001	REC	SCHERP	LIN	kabelsleuf?
0018	03	001	PK	VAGEND	RND	paalkuil
0019	03	001	REC	SCHERP	LIN	recent?
0020	03	001	REC			kabelsleuf?
0021	04	001	GR			greppel
0022	04	001	GR			greppel
0023	04	001	GR			greppel
0024	04	001	GR			greppel
0025	04	001	GR			greppel
0026	04	001	KL			kuil

0027	05	001	GR			greppel
0028	05	001	GR			greppel
0029	05	001	PK	SCHERP		paalkuil
0030	05	001	GR			greppel
0031	05	001	GR			greppel
1000	01	103	BV			bouwvoor
1100	01	103	LG			ploeglaag
1200	02	103	LG			oud maaiveld
1500	02	103	LG			E horizont
2000	01	103	LG			B horizont
3000	01	103	C-hor			Cg-horizont; dekzand

Vullingenlijst

Spoor	Put	Vulling	Kleur	Kleurstructuur	Textuur	Organische stof	Opmerking
0001	01	1	DGEBR		zs1		matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0002	01	1	DGRBR	heterogeen	zs2	H2	matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0002	01	2	LGRBR	heterogeen	zs2	H1	matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0003	01	1	DBRZW	heterogeen	zs2		matig fijn, matig gesorteerd
0004	01	1	DBRZW	heterogeen	zs2		matig fijn, matig gesorteerd
0005	01	1	LGR	homogeen	zs2	H1	matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0006	01	1	LGR	homogeen	zs2		matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0007	01	1	DBRZW	heterogeen	zs2	H2	matig fijn, matig gesorteerd
0008	01	1	DBRGR	heterogeen	zs2	H2	zandbrokken, fe1
0009	02	1	LGRBR	heterogeen	zs2		matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0010	02	1	LGRBR		zs2		matig fijn, matig gesorteerd
0011	02	1	DGRBR		zs2		matig fijn, matig gesorteerd
0012	02	1	DBRGR	heterogeen	zs2		matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0013	03	1	DBRGR				niet gecoupeerd
0014	03	1	DGRBR				niet gecoupeerd
0015	03	1	BRGR	heterogeen	zs2		matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0016	03	1	DBRGR	heterogeen	zs2		matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels, zandbrokken
0017	03	1	DBRGR				
0018	03	1	GR	heterogeen	zs2	H1	matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
0019	03	1	GRBR				
0020	03	1	DGR		zs2		
0021	04	1	DBRGR		zs2		
0022	04	1	DGRZW		zs2		
0022	04	2	DGRZW		zs2		gelaagd
0023	04	1	DGR		zs2		
0024	04	1	DGR		zs2		

0025	04	1	DGR		zs2		
0026	04	1	DGR		zs2		
0027	05	1	DGRZW	heterogeen	zs2		fe2
0028	05	1	DGRZW		zs2		
0029	05	1	DGR		zs2		aardewerk
0030	05	1	DGRZW		zs2		
0031	05	1	DGRZW		zs2		
1000	01	1	DGRBR	homogeen	zs1	H2	matig fijn, matig gesorteerd, baksteen- en houtskoolspikkels
1100	01	1	DGRBR	heterogeen	zs2	H2	matig fijn, matig gesorteerd
1200	02	1	DBRGR	homogeen	zs2	H2	matig fijn, matig gesorteerd, houtskoolspikkels
1500	02	1	LGR	heterogeen	zs2		matig fijn, matig gesorteerd
2000	01	1	DBR	heterogeen	zs2	H1	matig fijn, matig gesorteerd
3000	01	1	GR		zs3		matig fijn, matig gesorteerd, fe2

Bijlage 5. Vondstenlijst

Veldvondst	Put	Vlak	Spoor	Spooraard	Vulling	Vak	Categorie	Verzamelwijze
0001	01	001	1000	bouwvoor	1	1-1	MIX	MAA
0002	01	001	0003	greppel	1		KER	MAA
0003	01	001	1000	bouwvoor	1		KER	MAA
0004	01	001	0008	greppel	1		KER	MAA
0005	02	001	1100	laag	1	1-1	MIX	MAA
0006	01	001	0004	greppel	1		KER	MAA
0007	05	001	0027	greppel	1		KBW	MAA
0008	01	001	1000	bouwvoor	1	1-5	SXX	MAA
0009	04	001	1100	laag	1		MIX	MAA
0010	04	001	0022	greppel	1		MXX	MAA

Bijlage 6. Splitsvondstenlijst

Vondstnummer	Put	Vlak	Spoor	Spooraard	Vulling	Vak	Aantal	Gewicht	Opmerking
0001KBW	01	001	1000	BV	1	1-1	6	46	5x baksteenbrokken, oranje-rood en gelig; 1x oranje-rood stuk dakpan
0001KER	01	001	1000	BV	1	1-1	8	45.2	3x industrieel witfragmenten; 3x roodbakkende wandfragmentjes; 2x indet
0001KKP	01	001	1000	BV	1	1-1	2	4	2x pijpsteelfragmenten, roetvlekken, vrij dun, 18e eeuw of later?
0002KER	01	001	0003	GR	1		2	19.5	2x roodbakkende wandscherven, spaarzaam geglaazuurd, laatmiddeleeuws-nieuwetijds
0003KER	01	001	1000	BV	1		2	176.3	1x roodbakkende, geduimde handvat van vuurklok, uitwendige glazuur, 16e-eeuws; 1x roodbakkende wandscherf, spaarzaam uitwendige glazuur
0004KER	01	001	0008	GR	1		1	6.8	roodbakkende wandscherf met spaarzame inwendige glazuur en spatglazuur op buitenzijde
0005KBW	02	001	1100	LG	1	1-1	4	17.4	4x baksteenbrokken, waarvan 3x oranje-rood en 1x gelig
0005KER	02	001	1100	LG	1	1-1	6	72	1x Frechen-fragment van baardmankruik; 2x steengoed/Siegburg wandscherven; 3x roodbakkende scherven, geen of spaarzame glazuur, waaronder 2x met ribbelversiering en 1x fragment van een vergietbodemp; (laat)middeleeuws
0006KER	01	001	0004	GR	1		9	196.2	2x rozig roodbakkende, ongeglazuurde passende randscherven; 1x roodbakkende, spaarzaam geglaazuurde, geknepen standlobbe; 2x roodbakkende scherven, ongeglazuurd, waarvan 1x wandscherf en 1x randscherf; 3x roodbakkende, spaarzaam geglaazuurde scherven, waaronder 1x dikke randscherf en 2x wandscherf; 1x steengoed wandscherfje; laatmiddeleeuws-nieuwetijds
0007KBW	05	001	0027	GR	1		2	4.4	2x indet
0008SXX	01	001	1000	BV	1	1-5	1	9.9	licht brokje steen?
0009KER	04	001	1100	LG	1		3	40.3	roodbakkende scherven, spaarzaam of geen glazuur, waaronder 1x randscherfje en 1x bodemscherf (standvoet)
0009MXX	04	001	1100	LG	1		1	67.3	(giet)ijzeren object, achthoekige vorm
0010MXX	04	001	0022	GR	1		1	65.4	metaalslak (ijzer)

Bijlage 7. Beantwoording van de onderzoeksvragen

1. *Zijn er in het plangebied archeologische resten aanwezig in de vorm van grondsporen, en/of vondsten?*
Ja. In het plangebied zijn zestien greppels, vijf paalkuilen, vijf kuilen en twee karresporen aangetroffen. Er zijn 48 vondsten gedaan: 31 scherven van voornamelijk roodbakkend aardewerk, waaronder een handvat van een vuurklok en een bodemscherf met geknepen standlobbe, twaalf stuks bouwkeramiek, twee pijpsteeltjes, twee metaalvondsten en een brok natuursteen.
2. *Hoe ziet de bodemopbouw in het plangebied eruit en in hoeverre is deze intact?*
De bodemopbouw bestaat uit een pakket bouwvoor van circa 40 tot 60 cm dik (S.1000) dat in veel gevallen op het dekzand rust (S.3000, C-horizont), slechts gescheiden door een verploegde laag (S.1100). In een enkel geval zijn nog een in- en uitspoelingslaag (B- en E-horizonten) herkend. De top van het dekzand (S.3000) is aangetroffen op circa 1,6 tot 1,1 m +NAP (circa 60-80 cm -Mv). Deze bodemopbouw komt overeen met het karakter van de op de bodemkaart aangegeven hoge zwarte enkeerdgronden. Bovendien strookt de ophoging van de grond met plagen met de locatie van het plangebied in de polder van Oude en Nieuwe Landen dat sinds de tweede helft van de 15^e eeuw is ontstaan. Eventuele indicaties voor een binnenzee, zoals zeekleilagen, zijn in de afgestoken profielen niet herkend.
3. *Wat is de aard, diepteligging, samenhang en spreiding van de aanwezige archeologische resten, grondsporen en structuren (horizontaal en verticaal)?*
Alle sporen zijn aangetroffen in de top van het dekzand (S.3000; 1,6-1,1 m +NAP). Zestien greppels zijn herkend, variërend in breedte en diepte. Deze greppels lopen parallel of staan haaks op elkaar. Paalkuilen zijn aangetroffen in werkput 1 (S.1, 6), werkput 2 (S.12), werkput 3 (S.18) en werkput 5 (S.29) en lijken vrij geïsoleerd. Kuilen bevinden zich in werkput 1 (S.2, 5 en 7), werkput 3 (S.14) en werkput 4 (S.26). Vondsten zijn afkomstig uit de bouwvoor (S.1000), de ploeglaag (S.1100) en drie greppels in werkput 1 (S.3-4, 8). Er is geen vondstmateriaal in paalkuilen of kuilen aangetroffen.
4. *Wat is de datering van de archeologische resten op basis van (chrono-)stratigrafie en typochronologie? En in hoeverre is er sprake van (dis-)continuïteit in gebruik/bewoning?*
Een deel van het vondstmateriaal afkomstig uit greppels is in de Late Middeleeuwen of vroege Nieuwe tijd te dateren. Deze datering is gebaseerd op de spaarzame glazuur op roodbakkende aardewerkscherven, de vondst van een geknepen standlobbe en de aanwezigheid van Siegburg- en Frechen-fragmenten. Uit de bouwvoor stamt daarnaast een geduimd handvat van een vuurklok, die ook in de 14^e of 15^e eeuw lijkt te dateren. Het vondstmateriaal wijst daarmee op een laatmiddeleeuwse en nieuwetijdse vindplaats met aanwijzingen voor de ontginnings- en afwateringswerkzaamheden in de nasleep van de Sint-Elisabethsvloed van 1421 en het ontstaan van het waterschap De Oude en Nieuwe Landen in 1460. Andere greppels kunnen mogelijk later zijn aangelegd.

De oudst geraadpleegde kaart is het Kadastrale Minuutplan (1811-1832). Hierop is te zien dat het plangebied onbebouwd is en als bouwland in gebruik is. Deze functie heeft het tot op heden gehad.
5. *Welke categorieën vondstmateriaal zijn aanwezig en in welke mate (ook in relatie tot elkaar)? Wat zegt de aard en mate van voorkomen van het vondstmateriaal over het gebruik van het plangebied in het verleden?*
Het vondstmateriaal bestaat uit 31 keramiekscherven, waaronder veelal spaarzaam geglazuurd roodbakkend aardewerk, enkele scherven industrieel wit, een Siegburg-scherf, een Frechen-scherf en nog twee steengoedfragmenten. Daarnaast zijn er baksteenbrokjes, een dakpanfragment, een metaalslak, een (giet)ijzeren, achthoekig object, twee pijpsteeltjes en een stuk natuursteen.

gevonden. De spaarzame glazuur op roodbakkende aardewerkscherven, de vondst van een geknepen standlobbe, het geduimde handvat van een vuurklok en de aanwezigheid van Siegburg- en Frechen-fragmenten duiden op een datering in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

6. *Welke depositionele en post-depositionele processen zijn te onderscheiden en in hoeverre hebben deze invloed gehad op de bewoningsgeschiedenis en vondstcontexten?*

De bodem in het plangebied bestaat uit hoge zwarte enkeerdgronden. Het dikke plaggendek dat in deze gronden op het dekzand rust kan archeologische resten/grondsporen goed beschermen. De top van het dekzand is geroerd door ploegactiviteiten (S.1100). Vijf lineair aangelegde en vrij diepe kabelsleuven (?) doorkruisen het plangebied en hebben een deel van de grondsporen verstoord.

7. *Hoe verhouden de onderzoeksresultaten zich tot de resultaten uit het vooronderzoek?*

De beschreven bodemopbouw in het vooronderzoek is herkend in het proefsleuvenonderzoek. De hoge verwachting op archeologische resten uit het Neolithicum – Late Middeleeuwen is slechts voor wat betreft de Late Middeleeuwen bevestigd. Ook zijn er archeologische resten uit de Nieuwe tijd aangetroffen.

8. *Wat is de relatie met omliggende historische/archeologische resten?*

Tot dusver is er weinig archeologisch onderzoek gedaan in de directe omgeving van het plangebied. Deel van het greppelsysteem is in verband te brengen met de ontginnings- en afwateringswerkzaamheden in de polder van De Oude en Nieuwe Landen tijdens de nasleep van de Sint-Elisabethsvloed van 1421 en de oprichting van het waterschap De Oude en Nieuwe Landen in 1460. In deze periode is Nieuwenbosch, ten noorden van het plangebied, verdrongen en hebben de gevluchte inwoners hun intrek genomen in Oudenbosch, het voormalige Baerlebosch. Zo gezien is de aangetroffen vindplaats te relateren aan het ontstaan van het polderlandschap en het daaraan verbonden waterschap.

9. *Wat is de fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten (gaafheid en conserveringsgraad)? Is sprake van (een) behoudenswaardige archeologische vindplaats(en)? (Maak voor het beantwoorden van deze vraag gebruik van de KNA-waarderingsystematiek).*

Met het oog op de schoonheid en herinneringswaarde is de belevingswaarde van de vindplaats nihil. De stratigrafie van het plangebied is vrijwel intact. De aangetroffen sporen en enkele vondsten vormen gezamenlijk een vondstcomplex dat direct aan laatmiddeleeuwse ontginnings- en afwateringswerkzaamheden gerelateerd kan worden. Het aanwezige slecht tot matig geconserveerde materiaal is veelal gefragmenteerd (aardewerk, bouwkeramiek). Hoewel het vondstmateriaal gefragmenteerd en matig geconserveerd is, maakt een aantal herkenbare scherven een datering van de vindplaats in de Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd toch mogelijk. De greppels en andere grondsporen zijn ook goed zichtbaar in het dekzand.

De greppels waren aangelegd ten behoeve van de afwatering van het bouwland en de begrenzing van percelen. De aangelegde proefsleuven hebben echter weinig inzicht geboden in wat precies was begrensd, welke activiteiten in dit begrensde gebied hebben plaatsgevonden, en hoe de verscheidene greppels op elkaar aansluiten. Hiervoor zijn binnen de proefsleuven toch enige aanwijzingen te vinden: dit geldt met name voor de mogelijke waterkuil (S.14) in werkput 3 en de te verwachten kruising van brede greppels ten noorden van werkput 1. Hoewel de fysieke kwaliteit van de archeologische resten te gering is voor een behoudenswaardige vindplaats, wordt dit gecompenseerd door de inhoudelijke kwaliteit. Het ontstaan van het greppelsysteem is verbonden met de ontginnings- en inpolderingswerkzaamheden die vanaf 1460 tot de Polder van Oude en Nieuwe Landen en het verbonden waterschap hebben geleid. Naar de gevolgen van de Sint Elisabethsvloed en de genomen

maatregelen ten behoeve van de waterhuishouding is in het (polder)gebied van de buurt van Oudenbosch weinig archeologisch onderzoek gedaan. De vloed in 1421 markeert het verdrinken van Nieuwenbosch en het ontstaan van Oudenbosch, waar vluchtelingen uit Nieuwenbosch zich hebben gevestigd. De zeldzaamheid en informatiewaarde van de vindplaats is daarom hoog. De vindplaats kan zo bijdragen aan verdere kennis met betrekking tot het herkenbare thema 'gevecht tegen het water' dat zowel een lokaal als breed publiek zal aanspreken.

Het onderzoek geeft een duidelijke indicatie voor laatmiddeleeuwse en nieuwetijdse landschapsingrepen (inpoldering, ontginning) ten behoeve van landgebruik en bewoning in de nasleep van een tragische episode. Hoewel de Sint Elisabethsvloed zowel destructief als vormend is geweest voor Oudenbosch en de omgeving is er tot dusver weinig archeologisch onderzoek gedaan in de regio waartoe het plangebied behoort. Er is dus sprake van een behoudenswaardige archeologische vindplaats.

10. *Zijn er vanuit de toestand van de archeologische resten, bodemcondities en toekomstig gebruik mogelijkheden voor behoud in situ?*

De aangetroffen grondsporen en vondsten zijn aangetroffen binnen een diepte van circa 60-80 cm -Mv (1,6-1,1 m +NAP; top van het dekzand). Hoe groot de nieuwe woningen zullen zijn en hoe diep de funderingen reiken is nog niet bekend. De kans is echter groot dat de bouw van deze woningen en gerelateerde graafwerkzaamheden de bodem en het archeologisch niveau zullen verstoren. Om behoud *in situ* mogelijk te maken zou er waarschijnlijk voor gekozen moeten worden om de woningen op een andere locatie te realiseren. Als een dergelijke verandering van gebruiksplannen niet tot uitvoering gebracht kan worden, zal behoud *in situ* niet tot de mogelijkheden behoren.

11. *Bij afwezigheid van een vindplaats; wat is hier de verklaring voor (verstoord, ander landschap dan verwacht, e.d.)?*

Er is een laatmiddeleeuwse-nieuwetijdse vindplaats aangetroffen. De uitgebleven verwachting op archeologische resten uit de periode vóór de Late Middeleeuwen kan veroorzaakt zijn door overstromingen tijdens de Late Middeleeuwen en vóór de inpoldering van het plangebied. Historisch kaartmateriaal geeft geen blijk van latere bebouwing of bewoning in het plangebied.